

ISSN: 3062-1542

UDECD

**Uluslararası Dil Eğitimi
Çalışmaları Dergisi**
**International Journal of
Language Education Studies**

EDİTÖR

Doç. Dr. Gülşah YALÇIN

Year / Yıl: 3 Issue / Sayı: 4- Haziran / June 2026

udecd.com

**Uluslararası Dil Eğitimi
Çalışmaları Dergisi**
**International Journal of
Language Education Studies**

EDİTÖR/EDITOR IN CHIEF

Doç. Dr. Gülşah YALÇIN Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

EDİTÖR YARDIMCISI/SUBEDITOR

Uzman Ayşen ARICI, Millî Eğitim Bakanlığı

E-mail: udecdd@gmail.com

Web: <https://udecd.com>

ISSN: 3062-1542

Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Eva Agnes CSATO University of Uppsala

Assoc. Prof. Dr. Ilir KALEMAJ University of Tirana

Dr. Jafreth Espinosa RAMÍREZ Universidad Nacional Autónoma de México

Dra. Maite CELADA Universidad de São Paulo

Dr. Akbar JUMANOV Jizzakh State Pedagogical University

Prof. Dr. Leyla KARAHAN TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Selma GÜLSEVİN Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Serdar YAVUZ Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. N. Kemal ŞAHBAZ Mersin Üniversitesi

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR Alanya Alaattin Keykubat Üniversitesi

Prof. Dr. Duygu UÇGUN Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Bayram BAŞ Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Nevin AKKAYA Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Özay KARADAĞ Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Gökhan ARI Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. K. Kaan BÜYÜKİKİZ Gaziantep Üniversitesi

Prof. Dr. Alpaslan OKUR Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Paki KÜÇÜKER Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. İ. Gülsel SEV Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet AKKAYA Adıyaman Üniversitesi

Prof. Dr. Özcan BAYRAK Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Nesrin SİS İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Serdar DERMAN Necmettin Erbakan Üniversitesi

Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Yusuf GÜNAYDIN Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Emre ÇELİK Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Burak TELLİ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Murat ŞENGÜL Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Halil Erdem ÇOCUK Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet BAŞKAN Hitit Üniversitesi
Doç. Dr. Yunus Emre ÇEKİCİ Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. Ömür ÇOBAN Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Taşkın SOYSAL Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi G. Tuğrul ŞAHİN İnönü Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba DEMİRTAŞ Sakarya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Halil BUNSUZ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Arş. Gör. Büşra GOCİAOĞLU Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Aykut ÇELİK Akdeniz Üniversitesi

Hakkımızda

Uluslararası Dil Eğitimi Çalışmaları Dergisi, Güz ve Bahar dönemlerinde olmak üzere yılda iki kere yayın yapan bilimsel bir dergidir. Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Uluslararası Dil Eğitimi Çalışmaları Dergisi, dil eğitimi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaları araştırmacılar ve eğitimciler başta olmak üzere geniş bir kitleye duyurmak amacıyla yayımlanmaktadır. Dergide nitel, nicel ve karma yöntemli özgün araştırma makalelerine ve literatürü kapsamlı bir şekilde ele alan derleme makalelere yer verilmektedir.

Amaç ve Kapsam

Uluslararası Dil Eğitimi Çalışmaları Dergisi, dil eğitimi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaları araştırmacılar ve eğitimciler başta olmak üzere geniş bir kitleye duyurmak amacıyla yayımlanmaktadır. Dergide nitel, nicel ve karma yöntemli özgün araştırma makalelerine ve literatürü kapsamlı bir şekilde ele alan derleme makalelere yer verilmektedir. Derginin yayın kapsamını şu konular oluşturmaktadır: “Dil Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamalı Tartışmalar, Dil Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları, Dinleme Eğitimi, Konuşma Eğitimi, Okuma Eğitimi, Yazma Eğitimi, Dil Bilgisi, Yazım ve Noktalama Öğretimi, Söz Varlığı Öğretimi, Dil Öğretiminde Ölçme Değerlendirme, Dil Öğretmeni ve Akademisyeni Yetiştirme, Dil Öğretim Programları, Dil Öğretiminde Öğretmen ve Öğrenci Tutumları, İki Dilli ve Çok Dilli Ortamlarda Türkçe Öğretimi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Dil ve Edebiyat Öğretimi, Çocuk Edebiyatı, Türkçe Öğretimi Tarihi, Özel Eğitimde Dil Eğitimi, Dilbilim, Dilbilim ve Türkçe Eğitimi, Medya ve Türkçe Eğitimi, Okuryazarlık ve Türkçe Eğitimi, 21. Yüzyıl Becerileri ve Dil Eğitimi, Yapay Zekâ Uygulamaları ve Dil Eğitimi, Öğretim Teknolojileri ve Dil Eğitimi, Dil Eğitiminde Materyal Tasarımı

Ücret Politikası

Hiçbir ad altında yazar veya kurumundan ücret alınmaz. Dergi makale gönderme, değerlendirme ve yayınlama süreçlerinde yazarlardan hiçbir ücret talep etmemektedir.

Kör Hakemlik Süreci

Uluslararası Dil Eğitimi Çalışmaları Dergisi, çifte-kör hakemlik sürecinden geçen bilimsel makalelerin yayımlandığı uluslararası hakemli akademik bir dergidir.

30/06/2026

Yıl: 3 Sayı: 4

**Uluslararası Dil Eğitimi
Çalışmaları Dergisi**
**International Journal of
Language Education Studies**

Yıl: 3

Sayı: 4

İÇİNDEKİLER-CONTENTS

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Halk Bilimi Unsurlarının Kullanımı: Türkiye Maarif Vakfı
B1 Düzeyi Ders Kitabı Örneği

1-15

The Use of Elements of Turkish Folklore and Turkish Folk Literature in Teaching Turkish as a
Foreign Language: The Case of the Türkiye Maarif Foundation B1-Level Coursebook

Süleyman SÜNAL

José Mauro de Vasconcelos'un Şeker Portakalı Eseri ve Film Uyarlamasının Karşılaştırmalı
İncelenmesi

16-31

A Comparative Analysis of José Mauro de Vasconcelos's My Sweet Orange Tree and Its Film
Adaptation

Hacer FUTTU, İsmail ÖZAVCU

Atatürk'ün Sevdiği Şarkıların Söz Varlığı Çerçevesinde İncelenmesi

32-49

The Analysis of the Songs Loved by Atatürk in Terms of Their Lexical (Vocabulary) Features

Gülsüm DÖNMEZ

Uluslararası Dil Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Language Education

Studies

<https://udecd.com>

Geliş/Received: 11.03.2026 Kabul/Accepted: 30.06.2026

Makalenin Türü / Article Type: Araştırma Makalesi

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Halk Bilimi Unsurlarının Kullanımı: Türkiye Maarif Vakfı B1 Düzeyi Ders Kitabı Örneği

*Süleyman SÜNAL***

Öz

Çalışma, yabancılara Türkçe öğretiminde kültür aktarımının önemli bir boyutunu oluşturan Türk halkbilimi unsurlarının ders materyallerindeki kullanımını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın inceleme materyalini, Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan Maarif Türkçe öğretim setinin B1 düzeyi ders kitabı oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmış; ders kitabında yer alan halk bilimi unsurları ünite temelli bir yaklaşımla tespit edilerek betimlenmiştir.

Elde edilen bulgular, Türk halk bilimi unsurlarının kitapta üniteler arasında farklı yoğunluklarda yer aldığını göstermektedir. Özellikle üçüncü üniteye Ramazan ve bayram gelenekleri, toylar, şenlikler, festivaller ve Karagöz-Hacivat gölge oyunu gibi unsurların yoğun biçimde kullanıldığı görülmektedir. Sekizinci üniteye ise masal ve efsane türlerine ait metinler belirgin biçimde yer almaktadır. Birinci, ikinci, dördüncü ve yedinci ünitelerde halkbilimi unsurları daha çok sözlü kültüre ait kalıp ifadeler, gündelik yaşam uygulamaları ve toplumsal değerleri yansıtan söylemler aracılığıyla sunulmuştur. Beşinci, dokuzuncu ve onuncu ünitelerde ise halkbilimi unsurlarının sınırlı düzeyde yer aldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak Maarif Türkçe B1 ders kitabında kültürel unsurların seçici fakat dikkatli bir yaklaşımla ele alındığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, Türk halk bilimi, Maarif Türkçe B1 ders kitabı

The Use of Elements of Turkish Folklore and Turkish Folk Literature in Teaching Turkish as a Foreign Language:

The Case of the Türkiye Maarif Foundation B1-Level Coursebook

Abstract

This study aims to examine the use of Turkish folklore and Turkish folk literature elements—one of the significant dimensions of cultural transmission in teaching Turkish as a foreign language—in instructional materials. The research material consists of the B1-level coursebook of the *Maarif Turkish Teaching Set* prepared by the Türkiye Maarif Foundation. Adopting a qualitative research design, the study employs the document analysis method. Folklore and folk literature elements identified in the coursebook were analyzed and described through a unit-based approach.

The findings reveal that elements of Turkish folklore and folk literature are distributed across the units with varying degrees of intensity. In particular, the third unit prominently features cultural elements such as Ramadan and holiday traditions, *toys* (ceremonial gatherings), festivities, festivals, and the Karagöz-Hacivat shadow play. In the eighth unit, texts belonging to the genres of folktales and legends are presented extensively. In the first, second, fourth, and seventh units, folklore elements are mainly conveyed through formulaic expressions of oral culture, everyday life

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ana Bilim Dalı, Konya / Türkiye, e posta: 244201001009@ogr.selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1315-8435.

practices, and discourses reflecting social values. Conversely, the fifth, ninth, and tenth units include folklore and folk literature elements at a relatively limited level. Overall, the findings indicate that cultural elements in the *Maarif Turkish B1* coursebook are addressed through a selective yet careful approach.

Keywords: Teaching Turkish to foreigners, Turkish folk literature, Maarif Turkish B1 textbook

Giriş

Dil, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olup bireyin düşünce dünyasını şekillendiren, toplumsal ilişkilerine yön veren ve kültürel birikimin aktarılmasını sağlayan temel araçlardan biridir. İnsan, dili iletişim kurmak amacıyla değil; çevresini, dünyayı ve varoluşunu anlamlandırmak, deneyimlerini paylaşmak ve kendisini ifade etmek için de kullanmaktadır. Bireyin dünyayı algılayışı, çevresiyle kurduğu ilişki ve kendisini gerçekleştirme biçimi büyük ölçüde sahip olduğu dilsel imkânlarla şekillenmekte; dilin zenginliği, insanın düşünce ve duygu dünyasının sınırlarını belirlemektedir (Tuzcu, 2021). Dil, bireylerin birbirleriyle anlaşmalarını sağlayan, insanı diğer canlı varlıklardan ayıran ve toplum içinde anlamlı iletişim kurmayı mümkün kılan bir yapı olarak, duygu, düşünce ve kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir işleve sahiptir (Özer, 2023a). Bu sebepten dolayı dil, bireysel bir yetenek olmanın çok daha ötesinde, toplumsal ve kültürel bir yapının taşıyıcısı konumundadır.

Dil öğretimi süreci, dilin dil bilgisel yapılarının ve sözcük dağarcığının öğretilmesiyle sınırlı kalmayan; o dile ait kültürel unsurların, değerlerin, tarihsel birikimin ve sanatsal unsurların tanıtımını da kapsayan (Altunkaya, 2021) çok boyutlu bir süreçtir. Kültür, şekillendiği toplumun değerlerini yaşatan ve kuşaktan kuşağa aktaran katmanlı bir yapı olarak dil aracılığıyla varlığını sürdürmektedir (Demirtaş, 2021). Yabancı dil öğretimi, öğrencilerin dilsel yeterlilik kazanmalarını, hedef dilin konuşulduğu toplumun kültürel hafızasını tanımalarını ve anlamlandırmalarını da amaçlamaktadır. Dolayısıyla dil öğretimi, dilin biçimsel yapılarının öğretiminin çok daha ötesine geçerek kültürel farkındalık kazandırmayı da içeren bütüncül bir eğitim süreci olarak değerlendirilmelidir.

Dil, bireyler arası iletişimi sağlayan bir araç, kültürün korunmasında ve aktarılmasında da temel bir unsur olarak işlev görmektedir. Toplumların tarihsel birikimi, değerleri ve medeniyet anlayışı büyük ölçüde dil aracılığıyla yaşatılmakta ve sonraki kuşaklara aktarılmaktadır. Bu yönüyle kültürün en önemli taşıyıcısı ve koruyucusu dil olarak değerlendirilmektedir (Barcın, 2018). Kültür, milletlerin tarihsel serüvenleri boyunca meydana getirdikleri birikimlerin toplamı olup bu birikimlerin önemli bir bölümü sözlü kültür ortamında varlığını sürdürmektedir (Özer, 2023b). Edebî eserler, ait oldukları milletlerin kültürel kodlarını barındırırlar. Bu eserlerden hareketle o milletin karakter özellikleri, toplum yapıları, idealleri, dünya tasavvurları gibi birçok bilgiye ulaşılabilir. Ortaya konulan bu bilgi, halk bilimi ürünlerinin kültürel aktarım sürecindeki belirleyici rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

Yabancı bir dilin öğrenilmesi, öğrenenin sadece yeni bir dil sistemiyle karşılaşmayıp o dile ait kültürel ve toplumsal yapıyla da tanışmasını beraberinde getirmektedir (Kaplan & Doğru, 2017).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi, tarihsel açıdan çok eskiye dayanmaktadır. Türkçenin farklı coğrafyalarda ana dil, resmî dil ya da kültür dili olarak kullanılması, bu dilin öğretimine yönelik çalışmaların erken dönemlerden itibaren ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine ilişkin ilk sistemli çalışmalar, dili koruma ve yayma düşüncesiyle hareket eden Kaşgarlı Mahmut'un *Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eseriyle başlamaktadır. Söz konusu eserde, dil öğretiminin yalnızca sözcük ve dil bilgisi unsurlarıyla sınırlı kalmadığı; Türk toplumuna ait kültürel unsurların da öğretim sürecinin temel bileşenleri arasında yer aldığı görülmektedir (Başoğlu & Doğan, 2024). Bu durum, dili doğru anlamının ve etkili iletişim kurmanın, dilin ait olduğu kültürel yapıyı tanımaktan geçtiğini ortaya koymaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders kitapları, öğretim sürecinin temel yapı taşlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Dil öğretiminin planlı, sistemli ve hedef odaklı bir biçimde ilerletilmesinde ders kitapları hem öğreticiye yol gösteren hem de öğrenene rehberlik eden temel materyaller arasında yer almaktadır. Ana dili öğretiminde olduğu gibi yabancı dil öğretiminde de ders kitaplarının dil becerilerinin geliştirilmesinde ve öğretim sürecinin belirli bir çerçeve içerisinde ilerlemesinde önemli katkılar sağladığı bilinmektedir (Çakır, 2020). Bu yönüyle ders kitapları, yardımcı bir materyal, öğretim sürecinin merkezinde yer alan temel bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Halk Bilimi Unsurlarının Kullanımı: Türkiye Maarif Vakfı B1 Düzeyi Ders Kitabı Örneği

Güncel yabancı dil öğretim yaklaşımları, dil öğretimini yalnızca dilbilgisel yapıların ve sözcük bilgisinin aktarımıyla sınırlı görmemekte; dilin ait olduğu kültürel bağlamın da öğretim sürecine dâhil edilmesini gerekli kılmaktadır (Özer, 2023a). Bu anlayış doğrultusunda hazırlanan ders kitapları, dil öğretimini parçadan bütüne doğru ilerleyen bütüncül bir yaklaşımla ele almakta; dilbilgisi, kelime bilgisi ve temel dil becerilerini kültürel unsurlarla birlikte sunmayı amaçlamaktadır (Sevindik, 2020). Ders kitaplarının seviye temelli olarak yapılandırılması, öğrencilerin dilsel yeterliliklerinin aşamalı biçimde gelişmesine imkân tanırken, kültürel unsurların da öğrenci düzeyine uygun biçimde aktarılmasını sağlamaktadır.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları, dil öğretim materyali olarak hedef dilin konuşulduğu toplumun kültürel birikimini, değerlerini ve yaşam biçimini tanıtan önemli birer kültür aktarım aracı olarak değerlendirilebilir (İşcan & Yassıtaş, 2017). Özellikle orta düzey dil öğretiminde, öğrencilerin günlük iletişimin ötesine geçerek toplumsal ve kültürel bağlamı anlamlandırmaya başladıkları dikkate alındığında, ders kitaplarında yer alan kültürel unsurların niteliği daha da önem kazanmaktadır (Başoğlu & Doğan, 2024). Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının içeriklerinin, dil öğretimi ile kültürel aktarımı birlikte ele alan bir anlayışla incelenmesi gerekmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Türkiye Maarif Vakfı Yayınları tarafından yayımlanan Maarif Türkçe B1 ders kitabında bulunan halk bilimi unsurlarını tespit etmek amacıyla nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Çalışmada örneklem seçimine gidilmemiş; kitapta yer alan tüm üniteler (1–10. üniteler) araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Çalışma, doküman incelemesi desenine göre yapılandırılmıştır.

Bulgular

Çalışmada, Türkiye Maarif Vakfı tarafından yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanan B1 düzeyi ders kitabında yer alan halk bilimi unsurları ele alınmıştır. Araştırmada söz konusu ders kitabında yer verilen halk bilimi unsurlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır; bu unsurların metinler, etkinlikler ve görseller içerisinde nasıl yer aldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma, halk bilimi unsurlarının varlığını ve kullanım biçimlerini betimlemeye yönelik olup, türsel ya da işlevsel bir çözümleme yapma iddiası taşımamaktadır.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Birinci Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

B1 düzeyi ders kitabına *Dostluk Köprüsü* başlıklı ünite ile başlanmaktadır. Ünitenin tanıtım bölümünde, *Aklında Olsun* başlığı altında Türkiye Maarif Vakfı'nın uluslararası okullar ağı bakımından dünyada ilk beş ülke arasında yer aldığına dair bilgilendirici bir ifadeye yer verildiği tespit edilmiştir (s. 24). Söz konusu tanıtım, Türkiye'nin uluslararası alandaki eğitim faaliyetlerine ve kurumsal yapısına ilişkin kültürel bir çerçeve sunması bakımından önem arz etmektedir. Tanıtım bölümünden sonra kitabın 13'üncü sayfasında yer alan etkinlikte, bireyin kendini tanıtmaya ve gündelik iletişim kurmasına yönelik ifadelerin öne çıktığı görülmektedir. Özellikle selamlaşma, hâl-hatır sorma, vedalaşma ve dilek bildirme bağlamında kullanılan "Selamünaleyküm, Aleykümselem, Allah'a emanet ol, Allah'a ismarladık, Geçmiş olsun, Hayırlı günler, Çok şükür iyiyim, Görüşmek üzere, Hoşça kal, Güle güle, Selametle, Hayırlı geceler" gibi Türk halk kültürüne ait dilek bildiren cümleler kullanılmıştır. Bu ifadeler aracılığıyla öğrencilere yapıları, Türk toplumunda sosyal ilişkileri düzenleyen nezaket anlayışı, inanç temelli söylem biçimleri ve iletişim gelenekleri de aktarılmaktadır. Söz konusu kalıp sözlerin selamlaşma, tanışma, hâl-hatır sorma, vedalaşma ve dilek-temenni başlıkları altında sınıflandırılarak verilmesi, bu unsurların bağlam içinde öğretilmesini sağlamakta; bu yönüyle ünite içeriğinin, Türk halk kültürüne ait sözlü kültür unsurlarının aktarımı bakımından halk bilimiyle ilişkilendirilebilecek nitelikler taşıdığı görülmektedir.

Dil ile kültür arasındaki ilişkinin en belirgin biçimde gözlemlendiği alanlardan biri de atasözleridir (Demir, 2014). Atasözleri, toplumun ortak tecrübelerinden süzülerek oluşan ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel birikimi yansıtmaktadır. Sayfa 16'da verilen *Söz Hazinesi* kutucuğunda "Dost, kara günde belli olur." atasözü, Türk halk kültüründe dostluk ve dayanışma kavramlarının hangi

koşullarda anlam kazandığını ortaya koyan ifadelerdendir. Yaşanmışlıkların ürünü olan atasözleri, bireylerin hayatın farklı evrelerine ilişkin tespit, ikaz ve tavsiyeleri kısa ve yoğun ifadelerle aktarmasına imkân tanımaktadır (Demirtaş, 2023). Söz konusu atasözü, öğrencilere dilsel bir kalıp sunmakla kalmamakta; Türk toplumunda dostluk, vefa ve zor zamanlarda dayanışma anlayışının kültürel bağlamını sezdiren bir içerik taşımaktadır.

Sayfa 17’de *taş-kâğıt-makas* oyunu bir etkinlik kapsamında verilmiştir. Söz konusu oyun, kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel çocuk oyunları arasında yer almakta olup çocuk folkloru bağlamında halkbilimsel bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu tür oyunların ders kitabı etkinliklerine dâhil edilmesi, dil öğretiminin kültürel bağlam içinde desteklenmesine katkı sağlamaktadır.

Sayfa 24’te yer alan görseller arasında, Türkiye’nin köklü eğitim kurumlarından birine ait tarihî okul binası ile bu okuldaki mezun olmuş edebiyat ve sanat alanında tanınmış isimlerin -Yahya Kemal Beyatlı, Hasan Âli Yücel, Şener Şen, Kemal Sunal- fotoğraflarına da yer verildiği görülmektedir. Bu görseller, doğrudan halk bilimi unsuru olmamakla beraber kültürel belleğin aktarımı ve toplumsal hafızada yer etmiş şahsiyetlerin tanıtılması açısından kültürel bir çerçeveye sunmaktadır.

B1 Düzeyi Ders Kitabı İkinci Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

İkinci ünitenin incelenmesinde, sayfa 36’da yer alan *Söz Varlığı* başlıklı etkinlik dikkat göze çarpmaktadır. Etkinlikte deyimler, anlamları karışık olarak verilmiş, öğrencilerden bunları eşleştirmeleri istenmiştir. Deyimler, kalıplaşmış yapıları ve çoğunlukla mecaz anlam taşımalarıyla dilin anlatım gücünü artıran sözlü kültür ürünleri arasında yer almaktadır. Günlük iletişimde bilerek ya da bilmeyerek kullanılan deyimler, konuşmaya akıcılık kazandırmakta ve anlam derinliğini pekiştirmektedir. Deyimlerin uzun bir süreç içerisinde oluşarak kalıplaşması, onların toplumsal tecrübe ve kültürel birikimin ürünü olduğunu göstermektedir (Gönen, 2008; 2011). Etkinlikte, “haber patlatmak, haber uçurmak, haber almak, haber vermek ve haber salmak” gibi deyimler yer almaktadır. Ders kitabında deyimlerin anlamlarıyla birlikte bağlam içinde kullanıma sunulması, öğrencilerin hem dilsel hem de kültürel yeterliliklerini geliştirmeye yönelik bütüncül bir yaklaşım sergilendiğini göstermektedir. Bunlar da doğrudan halk bilimi ile ilişkilendirilir. Ayrıca sayfa 38’de yer alan bir diğer etkinlikte de deyimler ve anlamlarının eşleştirilmesine dayalı benzer bir uygulamaya yer verildiği görülmektedir. Bu etkinlikte “şeytanın bacağını kırmak, sınıfta kalmak, başarıya imza atmak ve can getirmek” gibi deyimler kullanılmıştır. Bunların yanı sıra, sayfa 40’te *Söz Hazinesi* kutucuğunda yer verilen “Irak yerin haberini kervan getirir.” atasözüne yer verilmiştir.

Sayfa 43’te *Mutlu Öğretmen, Mutlu Okul, Mutlu Öğrenciler* başlıklı okuma metnine yer verilmiştir. Metinde, Türk toplumunun gündelik iletişimde sıklıkla kullandığı “Merhaba, Hoş geldiniz, Hoş bulduk, Allah bağışlasın, Kusura bakmayın, Teşekkür ederim, Sözünüzü balla kestim ve Tebrik ederiz” ifadeleri geçmektedir. Bu sözler, Türk toplumunda selamlaşma, saygı gösterme, temenni, nezaket ve vedalaşma bağlamlarında kullanılan sözlü kültür unsurları arasında yer almaktadır. Bu ifadeler de doğrudan halk bilimi unsurları ile örtüşmektedir.

Sayfa 47’de yine deyimler verilmiş ve anlamlarıyla eşleştirilmesi istenmektedir. Etkinlikte “arada kalmak, yerinde durmamak, insanı çatlatmak, işin üstesinden gelmek ve lafa tutmak” gibi deyimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu deyimlerin anlamlarıyla birlikte sunulması, öğrencilerin ifadeleri bağlam içinde kavramalarını ve gündelik dil kullanımına yönelik farkındalık kazanmalarını sağlamaktadır. Aynı sayfada *Söz Hazinesi* kutucuğunda, “Danışan yol aşmış, danışmayanın yolu şaşmış.” atasözü ise Türk halk kültüründe danışma, tecrübeden yararlanma ve ortak akla başvurmanın önemini vurgulayan bir sözlü kültür ürünü olarak dikkat çekmektedir. Atasözünün ünite bağlamında kullanılması, dil öğretiminin kültürel değer aktarımıyla desteklendiğini göstermektedir.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Üçüncü Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

Üçüncü ünite, *Eğlence Zamanı* ismini taşımaktadır. Tanıtım sayfasından itibaren halk bilimi unsurlarının en yoğun biçimde işlendiği ünitelerden birisidir. Ünite tanıtım kapak görsellerinde Ramazan eğlenceleri, geleneksel el sanatları, gölge oyunu, festivaller ve toplu eğlence sahneleri buna göre eğlence olgusunun bireysel bir boş zaman etkinliği olmaktan ziyade, geleneksel ve toplumsal

yönleriyle kültürel bir uygulama olarak ele alındığını göstermektedir. Özellikle *Ramazan Eğlenceleri, Kültürden Kültüre Festivaller ve Türklerde Toylar, Festivaller ve Şenlikler* başlıkları, eğlence anlayışının inanç, gelenek ve toplumsal dayanışma ekseninde ele alındığını ortaya koymaktadır. Bu sayede Türk toplumunun zengin kültürel belleği yansıtılmaktadır. Ayrıca *Aklında Olsun* kısmında “Türk eğlence hayatında Gölge Oyunu en az 500 yıllık bir geçmişe sahiptir.” cümlesi bizi doğrudan halk bilimine götürmektedir. Ünitinin, geleneksel halk eğlencelerini kültürel miras bağlamında ele alacağını ipuçlarını vermektedir.

Sayfa 54’te, okuma metninden önce yer verilen *Geleneksel Ramazan Şenlikleri* başlıklı etkinlik afişi dikkat çekmektedir. Afişte “Ramazan boyunca iftardan sonra birlikteyiz” ifadesine yer verilmesi, Ramazan, dinî bir zaman dilimi, Türk toplumunda toplu eğlence, paylaşım ve birliktelik etrafında şekillenen bir sosyal hayat uygulaması olduğunu göstermektedir. Ayrıca afişte sahnelenecek gösteriler arasında “Karagöz ve Hacivat, Nasreddin Hoca, Aşuk ve Maşuk, Pehlivanlar ve Osmanlı Sokak Esnafları” gibi figürlerin yer alması, Türk halk kültürünün farklı dönem ve türlerine ait seyirlik unsurların bir arada sunulduğunu ortaya koymaktadır. Etkinliğin belediye gösteri salonunda düzenleneceğinin belirtilmesi ise geleneksel eğlence unsurlarının günümüzde kamusal mekânlarında yaşatılmasına dair bir vurgudur. Bu durumu halk bilimi ile ilişkilendirmek mümkündür. Afişin yanında bulunan “Etkinlik ne zaman?”, “Etkinlik nerede?”, “Etkinlikte hangi gösteriler sahnelenecek?”, “Etkinliğe kimler katılabilir?” ve “Etkinlik saat kaçta kadar sürecek?” gibi sorular, öğrencilerin hem metni işlevsel olarak çözümlemelerini hem de geleneksel bir kültürel etkinliği bağlamı içinde değerlendirmelerini amaçlamaktadır.

Sayfa 55’te ise afişin okuma metni yer almaktadır. *Yâr Bana Bir Eğlence!* başlıklı okuma metniyle Karagöz ve Hacivat geleneğine ilişkin bilgilendirici paragraflar bulunmaktadır. Metinde Karagöz ve Hacivat’ın gündelik hayatı konu edinen, toplumsal olayları mizah yoluyla ele alan ve sözlü kültür ortamında şekillenen bir gölge oyunu olduğuna değinilmektedir. Ayrıca Karagöz oyunlarının Ramazan gecelerinde sahnelenmesi, bu geleneğin eğlence ile toplumsal eleştiri ve öğreticilik işlevlerini bir arada taşıdığını göstermektedir. Metinde yer verilen açıklamalar, Karagöz ve Hacivat’ın bir eğlence unsuru, Türk halk edebiyatı içinde geleneksel seyirlik türlerden biri olarak kültürel belleğin aktarımında önemli bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Metinde Karagöz’ün oyunda başrol oyuncusu olduğunu, okula gitmemiş, kolay tepki veren, bazı kelimelere farklı anlamlar veren birisi olduğunu ve bununda oyunun komik bir parçası olduğunu; Hacivat’ın ise eğitimi, ağırbaşlı, herkesle anlaşılan ve herkesin akıl danıştığı kişi olduğu Karagöz’ün hem akıl hocası hem de dostu olduğu bilgisi verilmektedir. Okuma metninde ayrıca Karagöz oyununu oynatan kişiye “hayalî” adı verildiği, oyunun kuklaların perdeye geçirilerek oynatılmasıyla icra edilen bir gölge oyunu olduğu bilgisi aktarılmaktadır. Karagöz’ün, gündelik olayları kuklalar aracılığıyla ve mizahi bir dille seyirciye aktaran bir seyirlik halk oyunu olduğu vurgulanmaktadır. Metinde ayrıca Karagöz oyununun 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne Türkiye adına tescil edildiği, Bursa’da her yıl Uluslararası Kukla ve Gölge Oyunları Festivali’nin düzenlendiği ve şehirde bir Karagöz Müzesi bulunduğu yazmaktadır.

Okuma metninin, bir önceki sayfada “Geleneksel Ramazan Şenlikleri” afişiyle birlikte verilmesi, öğrencilerin somut kültürel bir etkinlikten yola çıkarak geleneksel seyirlik halk edebiyatı unsurlarını tanımlarını sağlamıştır.

Sayfa 57’de, Karagöz ve Hacivat metniyle ilişkili olarak “akıl hocası”, “akıl almak”, “akıl vermek” ve “akıl danışmak” gibi deyimler yer almaktadır. Deyimler vasıtasıyla öğrenci birçok halk bilimi unsuru hakkında bilgi edinir.

Sayfa 58’de, Ramazan ayına ilişkin gündelik uygulamalar ve inanç temelli kültürel unsurlarla ilgili etkinlik ve dinleme metni bulunmaktadır. Sayfanın üst bölümünde yer alan söz varlığı etkinliğinde “akıl, eğlence, dost ve misafir” kavramlarından hareketle çağrışım temelli bir çalışma yapılması, Türk kültüründe bu kavramların taşıdığı toplumsal ve değer temelli anlamlara dikkat çekmektedir. Aynı sayfada *Söz Hazinesi* başlığı altında verilen “Dostları kavuşturur, dargınları barıştırır.” bilmecesi ise Türk toplumundaki dostluk ve toplumsal uzlaşma temasını öne çıkaran ölçülü bir söz olarak kültürel aktarımı desteklemektedir. Bu anlamda doğrudan halk bilimine yansıma yapıldığı tespit edilmiştir.

Sayfanın alt bölümünde yer alan *Ramazan Ayı* başlıklı dinleme metninde ise “oruç, sahur, iftar, Ramazan davulcusu, Ramazan pidesi, iftar sonrası eğlenceler ve bayram hazırlıkları” gibi unsurlar

aracılığıyla Türk toplumunda Ramazan ayına özgü geleneksel yaşam uygulamaları tanıtılmaktadır. Metinde Ramazan davulcularının sahur vaktini haber verme işlevine değinilmesi, iftarda hurma ve su ile oruç açılması, Ramazan pidesinin tüketilmesi ve bayram öncesi arife gününe yapılan vurgu, Türk halk kültüründe dinî yaşantılarla gündelik hayatın iç içe geçtiğini göstermektedir. Metnin görsellerle birlikte sunulması, öğrencilerin bu kültürel unsurları somut örnekler üzerinden tanımalarını sağlamakta; bu yönüyle sayfa, halk bilimi bağlamında dinî inanışlar, gelenekler ve toplumsal dayanışma uygulamalarının aktarımına yönelik zengin bir içerik sunmaktadır. Böylece öğrenci, o dilin sadece gramer yapısını değil, kültürel unsurlarını da öğrenmektedir.

Sayfa 59'da Ramazan ayı bağlamında kullanılan bazı deyim ve kalıp sözlerin anlamlarının tahmin edilmesine ve bağlam içinde değerlendirilmesine yönelik bir çalışma sunulmaktadır. Etkinlikte "su gibi akmak, iftar etmek, bayram etmek, misafir olmak, zahmet etmek ve ayağına sağlık" gibi kalıp sözlerin yer aldığı görülmektedir. Söz konusu deyim ve kalıp sözler, Türk toplumunda özellikle Ramazan ayı ve bayramlar etrafında şekillenen sosyal ilişkiler, misafirlik kültürü, paylaşma ve nezaket anlayışıyla doğrudan ilişkilidir. Bu ifadelerin anlamlarının bağlamdan hareketle kavratılmasına yönelik etkinlik, öğrencilerin dilsel yeterliklerini, Türk kültürüne özgü gündelik yaşam uygulamalarını ve toplumsal değerleri tanımalarına imkân tanımaktadır.

Sayfa 60'ta, Ramazan ayına ilişkin geleneksel uygulamaların kavratılmasına yönelik çoktan seçmeli sorular bulunmaktadır. Sorular aracılığıyla "Ramazan davulcusu, iftar vakti, sahur, Ramazan pidesi ve Ramazan eğlenceleri" gibi kültürel unsurlar ön plana çıkarılmaktadır. Özellikle Ramazan davulcusuna ilişkin sorular, bu geleneğin işlevi, Ramazan ayındaki yeri ve günümüzdeki uygulama biçimleri hakkında öğrencilerin düşünmelerini sağlamaya yöneliktir. Sorularda, Ramazan davulcusunun mâniler söyleyerek insanları sahura kaldırması, mahalle kültürüyle olan ilişkisi ve Ramazan ayına özgü bir gelenek olarak aktarılması dikkat çekmektedir. Böylece öğrencide bilgilerin kalıcı olması da mümkündür.

Aynı sayfada yer alan doğru-yanlış etkinliği ve eşleştirme soruları bulunmaktadır. Bu etkinlikler aracılığıyla Ramazan geleneklerine ilişkin bilgilerin pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Ramazan davulu, iftar, sahur ve Ramazan eğlenceleri gibi unsurların bir arada ele alınması, öğrencilerin bu kavramları bütüncül bir kültürel çerçeve içinde değerlendirmelerine imkân sunmaktadır. Ayrıca "Benim ülkemde de iftar daveti geleneği var." gibi ifadelerle farklı kültürlerle karşılaştırma yapılmasına zemin hazırlanması, kültürel farkındalığı artırmaya yönelik bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Sayfa 61'de *Söz Varlığı* başlığı altında Ramazan ayı bağlamında kullanılan kelime ve kelime gruplarına yer verilmektedir. "İftar yemeği, iftar etmek, iftar sofrası, Ramazan ve hediye" gibi kavramlar üzerinden oluşturulan etkinlikler, Ramazan ayına özgü söz varlığının öğretilmesini amaçlamaktadır. Bu kelimelerle cümle kurma ve kelime gruplarını tamamlama çalışmaları, öğrencilerin kültürel bağlamla ilişkili dil unsurlarını aktif olarak kullanmalarını sağlamaktadır. Aynı sayfada yer alan *Kahve Yemen'den gelir* adlı türkü metni de sözlü kültürün bir başka boyutunu yansıtmaktadır. Türküler, millî kültürün yansıtılmasında ve dil becerilerinin geliştirilmesinde önemli materyallerdir. Türkü aracılığıyla gündelik yaşam, sohbet ortamları ve geleneksel içecek kültürü dolaylı biçimde aktarılmakta; müzik yoluyla kültürel belleğin dil öğretimine dâhil edildiği görülmektedir.

Sayfa 62'de konuşma becerisi yer almaktadır. *Düğün Geleneklerinden: Kına Gecesi* başlıklı bilgilendirici bir metne yer verilmektedir. Metinde, Türk kültüründe düğün öncesi uygulamalar arasında yer alan kına gecesinin nasıl gerçekleştirildiği ayrıntılı biçimde aktarılmaktadır. Kına gecesinin düğünden bir gün önce, genellikle gelin tarafı tarafından düzenlenen bir eğlence olduğu; müzik, oyun ve kına yakma ritüelleriyle şekillendiği belirtilmektedir. Gelinin bindallı giymesi, kırmızı işlemeli tül ile örtülmesi gibi unsurlar, bu geleneğin sembolik yönlerini yansıtmaktadır. Bu unsurların aktarılması, Türk kültürünün yansıtılması açısından oldukça önemlidir.

Metinde ayrıca kına yakma ritüelinin belli kişiler tarafından gerçekleştirilmesi, gelinin ağlatılması, kına yakılırken söylenen sözler ve gelinin avucuna kayınvalide tarafından hediye konulması gibi ayrıntılar bulunmaktadır. Toprak testinin içine para, şeker ve çikolata konulması; damadın sandalyede oturması ve gelinin testiyi yere atarak kırması gibi uygulamalar, kına gecesinin bir eğlence ve sembolik anlamlar taşıyan geleneksel bir tören olduğunu göstermektedir. Bu unsurlar, evlilik öncesi geçiş dönemine ilişkin inanış ve ritüellerin sözlü ve uygulamalı biçimde aktarıldığını ortaya koymaktadır.

Metnin ardından yöneltilen sorularla öğrencilerden, metinde dikkatlerini çeken unsurları ifade etmeleri ve kendi kültürlerindeki benzer geleneklerle karşılaştırma yapmaları istenmektedir. Böylece öğrencilerin hem Türk kültürüne özgü düşün geleneklerini tanımaları hem de kendi kültürel deneyimlerini ifade etmeleri amaçlanmaktadır. Sayfanın devamında yer alan konuşma etkinlikleri ise festival, gelenek ve kutlamalar üzerine kişisel deneyimlerin paylaşılmasına yöneliktir. Bu etkinlikler aracılığıyla dil öğrenimi, gündelik yaşam uygulamaları ve sözlü kültür unsurlarıyla güçlendirilmektedir.

Sayfa 63'te yer alan yazma etkinliği kapsamında, farklı coğrafyalarda düzenlenen geleneksel festival ve şenliklere ait görsellere yer verilmektedir. Görsellerde Tunus'ta düzenlenen "Tatavin Çöl Sarayları Festivali", Pakistan'da Kalaş halkının katılımıyla gerçekleştirilen "Uchal Festivali" ve Özbekistan'daki "İpek ve Baharat Festivali" gibi etkinlikler yer almaktadır. Bu festivallerde geleneksel kıyafetler, müzik, dans ve yerel ürünlerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Etkinlik aracılığıyla öğrencilerden görselleri betimlemeleri, benzerlik ve farklılıkları ifade etmeleri istenerek kültürel farkındalık kazandırılması amaçlanmaktadır.

Sayfanın devamında yer alan etkinliklerde öğrencilerin aile büyükleriyle görüşerek kendi kültürlerindeki kutlama ve şenliklere ilişkin bilgi toplamaları ve bu bilgileri yazılı olarak ifade etmeleri beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik, sözlü kültür aktarımının kuşaklar arası boyutuna dikkat çekmektedir. Ayrıca sayfanın altında bir e-posta metni örneği verilmiş ve *Hıdırellez kutlamaları* konu edilmekte; Hıdırellez'in Türk dünyasında mevsimlik bir bayram olarak kutlandığı, hazırlık aşamaları, dilek tutma ritüelleri ve bu güne yüklenen inanışlar ayrıntılı biçimde aktarılmaktadır. Dileklerin resimle ifade edilmesi, gül ağacına asılması ve suya bırakılması gibi uygulamalar, Türk halk kültüründe doğa ile ilişkilendirilen inanış ve ritüelleri yansıtmaktadır.

Sayfa 64'te yer alan *Kültürden Kültüre Festivaller* başlıklı okuma etkinliği yer almaktadır. Metinde, farklı coğrafyalara ait bahar bayramları ve geleneksel festivaller tanıtılmaktadır. Japonya'da kutlanan "Sakura Festivali", Özbekistan'da "Nevruz Bayramı" ve Pakistan'da düzenlenen "Lok Mela Festivali" örnekleri verilmiştir. Bu metinlerde baharın gelişi, doğanın canlanması, bereket, yenilenme ve birlikte kutlama gibi temalar ön plana çıkmaktadır. Özellikle Türk dünyasının ortak bayramı Nevruz ile ilgili bölümde; bayram hazırlıkları, birlikte vakit geçirme, türkü söyleme ve geleneksel oyunlar gibi unsurlar aracılığıyla ortak bir kültürel mirasın izleri görülmektedir.

Metinlerin afişlerle birlikte sunulması, festival ve bayramların metinsel, görsel kültür unsurlarıyla da desteklenmesini sağlamaktadır. Afişlerde tarih, mekân ve etkinlik içeriğine dair bilgilerin yer alması, geleneksel kutlamaların çağdaş iletişim araçlarıyla nasıl sunulduğunu göstermektedir. Sayfanın devamında da ilgili metinden öğrencilere sorular yöneltilmektedir.

Sayfa 67'de dinleme becerisinde yine farklı coğrafyalarda düzenlenen festival ve şenliklere ait görsellere yer verilmiştir. "Kapadokya, Venedik, Lale, Songkran, Portakal Çiçeği ve Çin Bahar Festivali" gibi örnekler üzerinden, festivallerin doğa, mevsim geçişleri, tarihî mekânlar ve toplumsal kutlama uygulamalarıyla ilişkisi vurgulanmaktadır. Bu görseller aracılığıyla öğrencilerin, festival ve şenliklerin eğlence amaçlı etkinlikler olmadığı; kültürel kimliğin, geleneklerin ve toplumsal hafızanın yansıtıldığı ortak unsurlar olduğu fark ettirilmektedir. Özellikle İstanbul'da düzenlenen "Lale Festivali'ne" ilişkin izleme etkinliğiyle, Türk kültüründe doğa temelli mevsimlik kutlamaların ve estetik anlayışın güncel şehir yaşamı içinde nasıl sürdürüldüğü gösterilmektedir. Böylece etkinlikler, halk kültürüne ait festival ve şenlik olgusunu görsel ve işitsel unsurlar aracılığıyla öğrencilere tanıtan bütüncü bir içerik sunmaktadır.

Sayfa 68'de *Trakya'da Bir Bahar Geleneği: Kakava Şenlikleri* başlıklı görsel, Türk halk kültüründe mevsim geçişlerine bağlı olarak ortaya çıkan geleneksel kutlama uygulamalarına örnek teşkil etmektedir. Ayrıca video aracılığıyla sunulan *Kakava Şenlikleri*, baharın gelişiyle ilişkilendirilen toplu eğlence, müzik, dans ve ritüel unsurlarını içermektedir. Etkinlikte kalabalık katılım, geleneksel kıyafetler, ateş etrafında toplanma ve müzik eşliğinde gerçekleştirilen kutlamalar, bu şenliğin ortak bir halk kültürü geleneği olarak yaşatıldığını yansıtmaktadır. Öğrencilerden, şenlikte yer alan kültürel öğeleri fark etmeleri ve benzer etkinliklerle karşılaştırmaları istenerek, sözlü ve görsel kültür unsurlarının gündelik yaşam içindeki yeri üzerine düşünmeleri amaçlanmaktadır. Böylece *Kakava Şenlikleri*, Türk halk kültüründe mevsimsel şenlik geleneğinin çağdaş eğitim materyali içinde aktarımına örnek teşkil etmektedir.

Üçüncü ünitenin son bölümü, sayfa 73'te yer alan *Türklerde Toylar, Festivaller ve Şenlikler* başlıklı bölümde, Türk dünyasında yaygın olarak görülen geleneksel toplu eğlence ve kutlama uygulamalarına yer verilmektedir. Etkinlikte “toy” kavramı üzerinden, topluluk hâlinde gerçekleştirilen şölen, bayram ve şenlik türleri ele alınmakta; bu kutlamaların Türklerde birliktelik, paylaşım ve eğlence yapısı vurgulanmaktadır. Görseller ve video aracılığıyla sunulan içerikte, baharın gelişile ilişkilendirilen törenler, hasat bayramları ve geleneksel oyunlar ön plana çıkarılmaktadır. Özellikle Orta Asya Türk topluluklarında görülen “Tüşüm Toy” gibi uygulamalara yer verilmesi, Türk halk kültürünün yalnızca Anadolu coğrafyasıyla sınırlı olmadığını; geniş bir kültürel havza içinde benzer yaşam ve eğlence anlayışlarıyla yaşatıldığını göstermektedir. Bu yönüyle etkinlik, toy geleneğini Türk halk edebiyatı ve halk kültürü bağlamında sözlü anlatım, müzik, oyun ve toplu katılım unsurlarıyla bütünleşmiş bir kültürel uygulama olarak sunmaktadır.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Dördüncü Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

Dördüncü üniteye baktığımızda ilk sayfada yer alan *Dünya Mutfağı* okuma başlığı altında farklı toplumlara ait kahvaltılık kültürlerinin tanıtıldığı içeriklerin yer aldığı görülmektedir. 76 ve 77. Sayfalarda; Fas, Japonya, Türkiye, İngiltere ve Meksika'ya ait kahvaltılık örnekleri, görseller ve bilgilendirici metinler aracılığıyla sunulmaktadır. Bu içerikler, yemek yeme uygulamalarının beslenme ihtiyacına, toplumların gündelik yaşam biçimlerine, kültürel alışkanlıklarına ve sosyal ilişkilerine dair ipuçları sunduğunu göstermektedir. Özellikle kahvaltılık gibi gündelik ve ortak bir pratiğin, her toplumda farklı ürünler, sunum biçimleri ve ritüellerle ele alınması, halk mutfağının kültürel çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Üniteye yer alan bu anlatım, mutfak kültürünün kuşaktan kuşağa aktarılan ve gündelik yaşam içinde sürdürülen bir somut olmayan kültürel miras unsuru olarak değerlendirilmesine imkân tanımaktadır.

Sayfa 80'de yemek kültürünün yiyecek çeşitleriyle sofrada sergilenen tutum ve davranışlarla birlikte ele alındığı görülmektedir. Dinleme etkinliğinde geçen “sofra adabı” ifadesi, Türklerde yemeğin toplumsal bir paylaşım alanı olduğunu ifade etmektedir. Sofraya oturma, yemeğin paylaşımı ve sofradaki davranış biçimleri, kültürel öğrenmenin gündelik yaşam içindeki yansımaları olarak sunulmaktadır. Bu yüzden doğrudan halk bilimi unsuru diyebiliriz.

Sayfa 85'te bir e-posta metni yer almaktadır. Metinde, Türk kültüründe sofralık kültürü ve sofralık adabının günlük yaşam içindeki yerini yansıtan bir örnek sunulmaktadır. Sofra, yemek yenen bir alan olmakla beraber saygı, paylaşım ve toplumsal düzenin öğrenildiği kültürel bir ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Yemekten önce ve sonra söylenen sözler, sofrada uyulması beklenen davranışlar ve misafirlik anlayışı, sözlü aktarım yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan halk kültürü unsurları arasında yer almaktadır. Bu yönüyle metin, halk bilimi kapsamında değerlendirilebilecek sofralık adabına ilişkin kültürel değerleri yansıtmaktadır.

Sayfa 91'de yemek ve beslenme temasıyla bağlantılı deyimlere ve bu deyimlerin anlamlarıyla eşleştirilmesine yer verilmiştir. “Dili damağına yapışmak, karnı zil çalmak, iştahı açılmak, iştahı kapanmak, tıka basa yemek ve yemeden içmeden kesilmek” gibi deyimler ele alınarak, bireyin günlük yaşamda karşılaştığı açlık, susuzluk ve yeme davranışlarının mecazlı bir anlatımla ifade edilmesi sağlanmıştır. Söz konusu deyimler, Türkçede gündelik hayat tecrübelerinin sözlü kültür aracılığıyla dile aktarılmasına örnek oluşturmaktadır.

Sayfa 92'de *Söz Hazinesi* bölümünde “Bal tutan parmağını yalar.” atasözüne yer verilmiştir. Bu atasözü, Türk sözlü kültüründe emek, nasip ve karşılık ilişkisini mecazlı bir anlatımla ifade eden kalıplaşmış sözlerdendir. Aynı sayfada *Ayva Çiçek Açmış* türküsü bulunmaktadır. Bu türkü, halk arasındaki duygu, sevdâ ve gündelik yaşam deneyimlerini yansıtmaktadır. Bu yönüyle sayfada hem atasözü hem de türkü aracılığıyla Türk halk edebiyatının sözlü kültür unsurlarını derinden görmekteyiz.

Dördüncü ünitenin *Sarayın Lezzetleri: Gül Lokumu* başlıklı son bölümünde, Osmanlı saray mutfağına ait geleneksel bir tatlı tanıtılmaktadır. Lokum, özellikle gül lokumu, Türk kültüründe hem gündelik hayatta hem de özel günlerde ikram edilen geleneksel bir tatlıdır. Bu yönüyle gül lokumu, Türk mutfak kültürünün tarihî ve kültürel bir unsuru olarak değerlendirilebilir. Üniteye yer alan içerik, saray mutfağı geleneği üzerinden Türk kültürünün yeme-içme uygulamalarına ve geleneksel tatlı anlayışına yer vermektedir.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Beşinci Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

Bu ünite sınırlı olmakla birlikte halk bilimine ait unsurlara yer verilmiştir. Sayfa 105'te yer alan *Dalları Bastı Kiraz* adlı türkü, *Türkü Zamanı* başlığı altında sunulmuş olup Türk halk edebiyatının sözlü kültür ürünlerinden biri olan türkü örneğini temsil etmektedir. Türküde doğa unsurlarının (kiraz, dal, bağ) insan duyguları ve aşk temasıyla iç içe kullanılması, halk şiirinin doğayla kurduğu güçlü ilişkiyi yansıtmaktadır. Bu yönüyle metin, ünitenin "doğa" temasıyla örtüşmekte ve geleneksel sözlü anlatım biçiminin modern çevre temalı bir bağlamda yeniden anlamlandırılmasına imkân tanımaktadır. Aynı sayfada "Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur." atasözüne yer verilmesi, halk bilgeliliğinin doğa ve çevreyle ilişki kurma biçimini yansıtan önemli bir halk bilimi unsurudur. Atasözü, doğanın korunmasının insan sorumluluğuna bağlı olduğu düşüncesini kısa ve özlü bir anlatımla ifade etmekte; bu yönüyle ünitenin çevre bilinci ve doğaya karşı sorumluluk temasını geleneksel kültürel bir çerçeveye desteklemektedir.

Sayfa 111'de su teması etrafında şekillenen atasözleri, deyimler ve söz varlığı çalışmaları yer almaktadır. "Su gibi aziz ol ve Su uyur, düşman uyumaz" ifadeleri üzerinden dua ve atasözü ayrımı yapılmakta; suyun Türk kültüründeki hayat verici, kutsal ve uyarıcı anlam katmanlarına dikkat çekilmektedir. Ayrıca "su gibi ezberlemek, suya sabuna dokunmamak, suyu çıkmak, su yüzüne çıkmak" gibi deyimler aracılığıyla su kavramının günlük dilde mecazî anlamlar kazanarak kullanıldığı gösterilmektedir. Sayfanın alt bölümünde "Doğa bekçiyle değil, sevgiyle korunur" ifadesi ise atasözünü niteliği taşıyan, doğa ve insan ilişkisini ahlaki bir çerçevede ele alan ölçülü bir söz olarak ünitenin çevre bilinci temasını desteklemektedir. Ölçülü sözler vasıtasıyla, doğumla başlayan ölümle biten dünya hayatının birçok evresine dair insanların muhataplarına bazı tespit, ikaz ve tavsiyelerde bulunması mümkündür (Bunsuz & Demirtaş, 2021). Bu yönüyle sayfa, Türk halk biliminin sözlü kültür ürünlerini dil öğretimiyle ilişkilendiren örnek bir içerik sunmaktadır.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Altıncı Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

6. ünitenin tanıtım sayfasında geleneksel Türk sporlarına ait görsellere yer verilmiştir. Ayrıca *Aklında Olsun* kutucuğunda, Türk sporlarından biri olan güreşin dünyanın en eski sporu olduğu bilgisi sunulmaktadır. Ünitenin başlığı olan *Dostluk Kazansın* ifadesi ise Türk toplumunda sporun dostluk, dayanışma ve centilmenlik ifade ettiğine işaret etmektedir.

Sayfa 123'te *Büyük Sporcular, Büyük Lakaplar* başlığı altında spor dünyasında lakaplarıyla tanınan sporculara yer verilmiştir. Metinde "Kral, Cep Herkülü, En Büyük, Yağmur Ustası ve Altın Avcısı" gibi lakaplarla anılan sporcular tanıtılmakta; bu lakapların sporcuların fiziksel özellikleri, başarıları veya spor hayatlarındaki belirgin yönleriyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Böylece spor kültüründe lakapların, sporcuların toplum nezdindeki algısını ve başarı hikâyelerini yansıtan sözlü anlatım unsurları olarak kullanıldığı örneklendirilmektedir. Sayfa 127'de Türk sporcularından Rıza Kayaalp ile ilgili bir dinleme metnine ve bu metne yönelik sorulara yer verilmiştir.

Sayfa 131'de geleneksel Türk spor ve oyunlarına ait görseller ve kısa açıklamalar yer almaktadır. "Kökbörü, Aşık Oyunu, Mas Güreşi ve Mangala" gibi oyunlar tanıtılarak Türk kültüründe sporun yalnızca fiziksel değil, toplumsal ve kültürel bir unsur olduğu vurgulanmaktadır. Halk biliminin yansıması doğrudan görülmektedir.

Sayfa 132'de *Etnospor Kültür Festivali* başlıklı metin yer almaktadır. Metinde geleneksel sporların Türk'ün kimliği olduğu vurgusu yapılmaktadır. Ayrıca "atlı okçuluk, atlı cirit, aşık atma, pato ve aba güreşi" gibi sporların Türklerin ata sporu olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Sayfa 136'da *Çekirge* isimli türküye yer verilmiştir. Türkü aracılığıyla sözlü kültür geleneğinin bir örneği sunulmakta, ritim ve tekrar yoluyla dil öğrenimi desteklenmektedir.

Sayfa 137'de "geleneksel kızak sporu" tanıtılmakta ve kuralları açıklanmaktadır. Öğrencilerden de kendi ülkelerindeki geleneksel bir sporu tanıtan kısa bir metin yazmaları istenmektedir. Böylece öğrenci kültürlerarasında bir bağ kurmaktadır.

Sayfa 139'da TRT içerikleri aracılığıyla "yağlı güreş, atlı cirit ve geleneksel sporlar" tanıtılmaktadır. Videoya bağlı sorularla Türklerin tarih boyunca sporla kurduğu ilişki ele alınmaktadır.

Burada verilen “At Türk’ün kanadadır.” sözü bilgi sorusu bağlamında geçmekte olup, ayrı bir halk bilimi incelemesine girilmemektedir.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Yedinci Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

7. Ünite *Teknoloji Çağı* başlığını taşımakta olup, içerik analizi sonucunda üniteye halk bilimi veya geleneksel kültürle ilişkilendirilebilecek herhangi bir metin, görsel ya da etkinliğe yer verilmediği belirlenmiştir. Ünitenin tamamı modern teknoloji, dijital araçlar ve güncel yaşam uygulamaları üzerine kurgulanmıştır. Bu durum, ders kitabında çağdaş temalara ayrılan bölümlerde kültürel aktarımın ikincil planda kaldığını göstermektedir.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Sekizinci Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

Bu üniteye halk bilimi unsurlarına yoğun biçimde yer verilmiştir. Ünitenin başlığı olan *Evvel Zaman İçinde ifadesi*, masal ve efsane anlatılarında sıkça kullanılan kalıp bir zaman ifadesini çağrıştırmakta; daha ünite başlığından itibaren öğrenciyi sözlü anlatı geleneğinin dünyasına yönlendirmektedir. Ayrıca *Aklında Olsun* kutucuğunda “21 Mart Dünya Masal Anlatma Günü” olduğu bilgisi verilmektedir.

Sayfa 162’de efsanevi varlıklar ve anlatılarla ilişkilendirilen görsellere yer verilmiştir. Aynı sayfada bulunan *Hikâye Zamanı* başlığı altında, “Şahmeran, Loch Ness Canavarı, Yeti ve Medusa” gibi farklı kültürlerle ait efsanevi varlıklar tanıtılmakta; böylece sözlü anlatı geleneğinin evrensel niteliğine dikkat çekilmektedir.

Sayfa 163’te Beyşehir Gölü ve Sapanca Gölü efsanelerine tam metin hâlinde yer verilmiştir. Bu metinlerde olağanüstü olaylar, ibret verici mesajlar ve mekân adlarının kökenine dair açıklamalar görmektediriz. Efsaneler, sahip olduğu işlevlerle dinî, ahlaki, kültürel ve toplumsal değerlerin aktarımında da önemli bir görevi yerine getirirler. (Demirtaş, 2022) Yer adlarının hikâye aracılığıyla anlamlandırılması, efsanelerin toplumsal hafızayı ve kültürel coğrafyayı şekillendiren anlatılar olduğunu göstermektedir.

Sayfa 164’te efsane metinlerine bağlı olarak kelime grupları, olay sıralama ve metnin verdiği mesajı belirlemeye yönelik etkinliklere yer verilmiştir. “Geçimini sağlamak, ölümden dönmek, gönü kırılmak” gibi kalıp ifadeler aracılığıyla sözlü anlatı dilinin özellikleri vurgulanmakta; efsanelerin dil öğretiminde işlevsel bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir.

Sayfa 166’da yer alan *Çitlembik* adlı dinleme metni, masal anlatı geleneğine ait bir örnek olarak sunulmuştur. Metne bağlı görsel sıralama etkinlikleri ve “bolluk içinde yaşamak, uykuları kaçmak, derdine derman bulmak” gibi kalıplaşmış ifadeler, masalların sözlü kültür içinde taşıdığı anlatım kalıplarını ve mecazlı dili ortaya koymaktadır. Bu yönüyle dinleme metni, masal türünün dil öğretiminde etkin bir şekilde kullanıldığını göstermektedir.

Sayfa 171’de *Kissadan Hisse* başlığı altında Nasrettin Hoca’ya ve onun fıkralarına yer verilmiştir. “Mektup, Kazan Doğurdu ve Dün Ne İsem Bugün De Oyum” adlı metinler, Türk halk edebiyatının en önemli fıkra örnekleri arasında yer alan Nasrettin Hoca anlatılarını temsil etmektedir. Bu fıkralar aracılığıyla mizah, ironi ve halk bilgeliği ön plana çıkarılmakta; Nasrettin Hoca’nın sözlü kültürdeki bilge ve hazırcevap tip özelliği öğrencilere tanıtılmaktadır. Böylece halk bilimi unsurlarının kalıcı hâle gelmesi sağlanabilir.

Sayfa 174’te yer alan *Camcı ile Dev Masalı* başlıklı dinleme metni, masal türünün bir diğer örneği olarak sunulmuştur. Masalın kahramanları, olay örgüsü ve duygu dünyası üzerine yapılan etkinliklerle, masalların eğitici ve düşündürücü yönü ön plana çıkarılmaktadır.

Sayfa 176’da söz varlığı bölümünde “Bin bilen de bir bilene sor.” atasözüne yer verilmiştir. Aynı sayfada yer alan Özdemir Asaf’a ait *Masal* adlı şiir ise halk bilimi ürünü olmamakla birlikte, masal kavramını çağrıştıran temasıyla ünitenin sözlü anlatı atmosferini destekleyen modern bir edebî metin olarak sunulmuştur.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Dokuzuncu Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

Yabancılar Türkçe Öğretiminde Türk Halk Bilimi Unsurlarının Kullanımı: Türkiye Maarif Vakfı B1 Düzeyi Ders Kitabı Örneği

Dokuzuncu ünite *Kendini Keşfet* başlığını taşımakta olup genel olarak bireyin ilgi alanları, kişisel özellikleri ve meslek seçimi üzerine odaklanmaktadır.

Sayfa 187’de üniteyle alakalı “Varsa hünerin, var her yerde yerin; yoksa hünerin, var her yerde üzü.” atasözü geçmektedir. Yine aynı sayfada *Türkü Zamanı* bölümünde yer alan *Gesi Bağları* türküsü ise dokuzuncu üniteye halk edebiyatına ait en belirgin unsur olarak öne çıkmaktadır. Türküde ayrılık, özlem ve sevdâ temalarının doğa unsurlarıyla iç içe verilmesi, Türk halk edebiyatında sıkça rastlanan duygu ve anlatım biçimlerini yansıtmaktadır.

B1 Düzeyi Ders Kitabı Onuncu Üniteye Yer Alan Halk Bilimi Unsurları

Onuncu ve son ünite Sanal Dünya, Sanal İletişim başlığını taşımakta olup dijitalleşme, teknoloji ve sanal iletişim temaları etrafında yapılandırılmıştır. Bu üniteye de halk bilimi unsurları yok denecek kadar azdır. Sadece sayfa 215’te *Şiir Zamanı* bölümünde dinî tasavvufî Türk edebiyatının ilk ve önemli temsilcilerinden olan Yunus Emre’ye ait *İlim ilim bilmektir* adlı şiir yer almaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Türkiye Maarif Vakfı tarafından hazırlanan Maarif Türkçe öğretim setinin B1 düzeyi ders kitabında yer alan Türk halk bilimi unsurları ünite temelli bir yaklaşımla incelenmiştir. Elde edilen bulgular, halk bilimi unsurlarının kitap genelinde eşit olmadığını, aksine üniteler arasında belirgin yoğunluk farkları bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Kitabın üçüncü ünitesinde bulunan Ramazan ve bayram gelenekleri, toylar, şenlikler, festivaller ile Karagöz-Hacivat gölge oyunu gibi unsurların yoğun biçimde kullanılması halk biliminin yoğunluk hacmini göstermektedir. Bu durum, söz konusu ünitenin kültürel aktarım bakımından da merkezi bir görev üstlendiğini göstermektedir. Karagöz-Hacivat örneğinde olduğu gibi, geleneksel seyirlik halk edebiyatı ürünlerinin hem görsel hem de metinsel içeriklerle desteklenmesi, öğrencilerin dili kültürel unsurlarıyla tanımlarına imkân sağlamaktadır. Bu bulgu, yabancılar Türkçe öğretiminde halk bilimi unsurlarının kültür aktarımında etkili bir araç olduğunu vurgulayan önceki çalışmalarla da örtüşmektedir.

Yine halk bilimi unsurlarının yoğun olarak kullanıldığı sekizinci üniteyi incelediğimizde; masal, efsane ve fıkra türlerine ait metinlerin fazlasıyla yer alması dikkat çeken bir diğer bulgudur. Masal ve efsanelerin, olağanüstü olaylar ve ibret verici mesajlar aracılığıyla kültürel değerleri aktaran türler olması, bu türlerin dil öğretiminde işlevsel birer araç olarak kullanılmasını mümkün kılmaktadır. Özellikle Beyşehir Gölü ve Sapanca Gölü efsanelerinin yer adlarının kökenini açıklayan anlatılarla sunulması, halk biliminin kültürel belleği yapılandıran yönünü görünür kılmaktadır. Bize göre sekizinci ünite, halk edebiyatı türlerinin öğretim materyaline bilinçli biçimde dâhil edildiği bir yapı sergilemektedir.

Birinci, ikinci, dördüncü ve yedinci ünitelerde ise halk bilimi unsurlarının daha çok sözlü kültüre ait kalıp ifadeler, atasözleri, deyimler, gündelik yaşam uygulamaları ve toplumsal değerleri yansıtan söylemler aracılığıyla aktarıldığı görülmektedir. Bu ünitelerde yer alan selamlaşma ifadeleri, dilek ve temenni kalıpları, deyimler ve atasözleri; Türk toplumunda sosyal ilişkileri düzenleyen kültürel unsurların dil yoluyla aktarılmasına katkı sağlamaktadır.

Beşinci, dokuzuncu ve onuncu ünitelerde ise halk bilimi unsurlarının oldukça sınırlı düzeyde yer aldığı tespit edilmiştir. Özellikle teknoloji ve çağdaş yaşam temalarının ele alındığı ünitelerde kültürel unsurların geri planda kalması, kitapta kültür aktarımının temaya bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, ders kitabında kültürel unsurların sistematik bir dağılım yerine seçici bir yaklaşımla ele alındığını düşündürmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Maarif Türkçe B1 ders kitabında Türk halk bilimi unsurlarının belirli ünitelerde yoğunlaşarak, belirli ünitelerde ise sınırlı biçimde yer aldığı görülmektedir. Bu bulgu, yabancılara Türkçe öğretiminde kültür aktarımının bütüncül bir yapıdan ziyade, tematik tercihler doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir.

Öneriler

Bu çalışmada Maarif Türkçe öğretim setinin B1 düzeyi ders kitabında yer alan Türk halk bilimi unsurları incelenmiştir. Elde edilen bulgular, kitapta kültürel unsurların tamamen dışlanmadığını; ancak bu unsurların üniteler arasında dengeli bir dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır. Özellikle üçüncü ve sekizinci ünitelerde halk bilimi unsurlarının yoğun biçimde kullanıldığı, buna karşılık bazı ünitelerde bu unsurların sınırlı düzeyde kaldığı görülmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi üzerine hazırlanan materyaller sadece dil becerisi kazandırmayı amaçlamaz. Türk kültürüne ait gelenekleri, yaşam biçimlerini, dili konuşan toplumu tutumunu öğretir ve kültürün taşıyıcılığını yapar. Buradan hareketle metinler ve etkinlikler titiz bir çalışma ile seçilmeli ve buna göre oluşturulmalıdır. Böylece okuma, dinleme, yazma ve konuşma temel dil becerilerinin öğretilmesine ve kültür aktarımına katkıda bulunulabilir.

Çalışmadan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

1. Türkçe öğretim setlerinde halk bilimi unsurları üniteler arasında daha dengeli bir biçimde dağıtılmalıdır.
2. Deyim, atasözü ve kalıp ifadelerin yanı sıra masal, efsane, fıkra ve geleneksel seyirlik türleri daha fazla yer verilmelidir.
3. Kültürel unsurlar; görsel, dinleme ve etkinlik temelli içeriklerle desteklenmelidir.
4. Farklı düzeylerde hazırlanan ders kitapları karşılaştırmalı olarak incelenerek kültür aktarımının düzeyler arası sürekliliği araştırılmalıdır.

Sonuç olarak, Maarif Türkçe B1 ders kitabı kültürel unsurlar bakımından önemli bir potansiyel taşımakla birlikte, bu potansiyelin daha sistematik ve bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi, yabancılara Türkçe öğretiminde kültür aktarımının niteliğini artıracaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. (*Zorunlu beyan*)

Yazarların Katkı Oranı

Bu makale, tek yazarlı bir çalışma olup tüm araştırma süreci – konu belirleme, literatür tarama, veri toplama, analiz, yazım ve son okuma-yazar tarafından tek başına gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazar, bu çalışma kapsamında herhangi bir kişi veya kurumla çıkar çatışmasına yol açabilecek mali, akademik ya da ticari bir ilişkisinin bulunmadığını beyan eder.

Kaynaklar

Altunkaya, H. (2021). Yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğretmek: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(Özel Sayı), 1-33. <https://doi.org/10.35675/befdergi.830898>

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Halk Bilimi Unsurlarının Kullanımı: Türkiye Maarif Vakfı B1 Düzeyi Ders Kitabı Örneği

- Başoğlu, A. S., & Doğan, F. (2024). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Türk halk edebiyatı ürünlerinin kullanımı: Yedi İklim seti örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(148), 78-94. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.74055>
- Barcın, S. (2018). Türk soylulara Türkçe öğretiminde kültür aktarım aracı olarak atasözleri ve deyimlerin kullanımı: Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabı (B1 seviyesi). *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 3(2), 1-16. <https://izlik.org/JA38NG33TB>
- Bunsuz, H., & Demirtaş, S. (2021). Aile hayatı bağlamında Türk kültüründe ölçülü sözler. *Turkish Studies - Language*, 16(2), 1031-1046. <https://doi.org/10.47845/TURKISHSTUDIES.50857>
- Bunsuz, H., & Demirtaş, S. (2025). Evlilik ve aile hayatına dair atasözlerine disiplinler arası bir yaklaşım. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (54), 141-162. <https://doi.org/10.21497/sefad.1682174>
- Çakır, R. (2020). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi alanında hazırlanan Yedi İklim kitap setinin anonim Türk halk edebiyatı unsurları açısından incelenmesi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(2), 206-230. <https://izlik.org/JA49LK65CC>
- Demir, D. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğretim kitaplarının kültürel içeriği. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 53-62. <https://izlik.org/JA59MF23YC>
- Demirtaş, S. (2021). Efsaneler bağlamında Türk kültüründe kardeşlik olgusu. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 220-227. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.865743>
- Demirtaş, S. (2022). *Türk efsanelerinde tayyimekân ve tayyizaman olgusu*. Konya: Palet Yayınları.
- Demirtaş, S. (2023). Atasözlerine koruyucu/önleyici halk hekimliği açısından bir yaklaşım. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 419-429.
- Gönen, S. (2008). Deyimlere şekil açısından bir yaklaşım örneği. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (20), 207-217. <https://izlik.org/JA69NX23YL>
- Gönen, S. (2011). Balkan Türklerinin belleğinde yaşayan ortak deyimlerin günümüze yansımaları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 193-222. <https://izlik.org/JA32RD75FB>
- İşcan, A., & Yassıtaş, T. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi İklim Türkçe öğretim seti örneği (B1–B2 düzeyi). *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 3(1), 47-66. <https://izlik.org/JA48CC63MT>
- Özer, M. Ş. (2023a). Yeni Hitit yabancılar için Türkçe öğretim setinde halk bilimi ve halk edebiyatı unsurlarının kullanımı. *BURANA – Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 13-22. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8102520>
- Özer, V. (2023b). *Karaman efsaneleri (Cilt I-II)*. Paradigma Akademi Yayınları.
- Sevindik, A. (2020). Yabancılara Türkçe öğretiminde halkbilimsel unsurların kullanımı. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sonbahar Özel Sayı 1/1, 12-21. <https://izlik.org/JA75NL39LM>

Tuzcu, K. (2021). Türkçenin yabancılara öğretiminde öğreticilerin ana dillerine ve kültür değerlerine hâkimiyetleri meselesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(Yunus Emre ve Türkçe Yılı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı), 45-55. <https://doi.org/10.47948/efad.916194>

Türkiye Maarif Vakfı (2025). *Maarif Türkçe ders kitabı B1*. Türkiye Maarif Vakfı Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

Language learning involves more than mastering grammatical rules and vocabulary; it requires understanding the cultural context in which the language is embedded. In teaching Turkish as a foreign language, cultural transmission plays a central role in fostering communicative competence and intercultural awareness. Turkish folk literature constitute essential components of this transmission, as they reflect collective memory, social norms, beliefs, and everyday life practices. Folk narratives, proverbs, idioms, tales, legends, and traditional performances function as cultural codes through which language and culture interact.

Textbooks used in teaching Turkish to foreigners are expected to incorporate these cultural elements alongside linguistic objectives. The *Maarif Turkish Teaching Set*, prepared by Turkey Maarif Foundation, is one of the instructional resources designed to meet this expectation. Examining how folklore and folk literature elements are presented in this textbook contributes to understanding the role of cultural content in contemporary Turkish language education.

This study aims to analyze the use of Turkish folk literature elements in the B1 level textbook of the *Maarif Turkish Teaching Set* and to evaluate their distribution and representation within the units.

Method

This study adopts a qualitative research design based on document analysis. The data source of the study consists of the B1 level textbook of the *Maarif Turkish Teaching Set* prepared by the Turkey Maarif Foundation. The textbook was examined in its entirety, and the elements related to Turkish folk literature were identified.

The analysis was carried out using a unit-based descriptive approach. Cultural elements such as proverbs, idioms, folk narratives, tales, legends, songs, games, festivals, and expressions were determined and described within the context in which they appear. The study does not aim to provide a functional or genre-based literary analysis; rather, it focuses on identifying and describing the presence of folklore-related elements in the textbook.

Result and Discussion

The findings show that Turkish folk literature elements are included in the textbook at varying levels across units. Certain units feature a concentration of cultural content, while others include such elements in a limited or supportive manner.

The third unit is particularly rich in cultural representation, incorporating traditional practices such as Ramadan customs, festivals, public celebrations, and the Karagöz–Hacivat plays. These elements reflect social life, entertainment, and traditional arts within Turkish culture. Likewise, the eighth unit prominently presents folk narratives, including tales and legends, emphasizing their explanatory and didactic functions in cultural memory.

In the first, second, fourth, and seventh units, folklore-related elements primarily appear as idioms, proverbs, and culturally influenced expressions reflecting daily life and social values. However, the fifth, ninth, and tenth units contain folk literature elements only to a limited extent, particularly in units centered on modern themes such as technology.

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Halk Bilimi Unsurlarının Kullanımı: Türkiye Maarif Vakfı B1 Düzeyi Ders Kitabı Örneği

Overall, the results indicate that the *Maarif Turkish B1* textbook adopts a selective approach to cultural transmission. While traditional folk literature elements are effectively integrated into certain units, with more balanced and systematic inclusion across all units could further improve cultural continuity and intercultural competence in teaching Turkish as a foreign language.

Uluslararası Dil Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Language Education
Studies

<https://udecd.com>

Geliş/Received: 16.05.2026 Kabul/Accepted: 30.06.2026

Makalenin Türü / Article Type: Araştırma Makalesi

José Mauro de Vasconcelos'un Şeker Portakalı Eseri ve Film Uyarlamasının Karşılaştırmalı İncelenmesi

Hacer Futtu **, İsmail Özavcu **

Öz

Araştırmada José Mauro de Vasconcelos'un Şeker Portakalı adlı romanı ile aynı adlı film uyarlaması anlatı yapısı, karakter aktarımı, dil ve anlatım özellikleri ile değerler eğitimi unsurları açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma deseninde yürütülmüş ve doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Bulgular, film uyarlamasının romanın temel olay örgüsünü ve ana karakterlerini büyük ölçüde koruduğunu; ancak olayların sunuluş biçimi, karakterlerin derinliği ve duygusal aktarım bakımından bazı farklılıklar içerdiğini göstermektedir. Romanın özellikle Zeze'nin iç dünyasını ve psikolojik gelişimini daha ayrıntılı biçimde yansıttığı, filmin ise görsel anlatım olanaklarıyla duygusal etkiyi güçlendirdiği belirlenmiştir. Ayrıca her iki eserde sevgi, empati, sorumluluk ve merhamet gibi temel değerlerin öne çıktığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak edebî eserlerin sinemaya uyarlanması sürecinde anlatsal ve estetik dönüşümlerin kaçınılmaz olduğu ancak temel iletilerin büyük ölçüde korunabildiği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Şeker Portakalı, José Mauro de Vasconcelos, çocuk edebiyatı, film uyarlaması, değerler eğitimi

A Comparative Analysis of José Mauro de Vasconcelos's *My Sweet Orange Tree* and Its Film Adaptation

Abstract

This study comparatively examines José Mauro de Vasconcelos's novel *My Sweet Orange Tree* and its film adaptation in terms of narrative structure, character representation, language and stylistic features, and elements of values education. The research was conducted within the framework of a qualitative research design and employed the document analysis method. The data were analyzed through descriptive analysis. The findings indicate that the film adaptation largely preserves the novel's main plot and principal characters; however, it exhibits certain differences regarding the presentation of events, character depth, and emotional expression. It was determined that the novel portrays Zeze's inner world and psychological development in greater detail, whereas the film enhances emotional impact through visual storytelling techniques. Furthermore, both works were found to emphasize fundamental values such as love, empathy,

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim Ana Bilim Dalı, Karaman / Türkiye, e posta: futtuhacer@gmail.com, ORCID: 0009-0000-1627-0716

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim Ana Bilim Dalı, Karaman / Türkiye, e posta: ismailozavcu@gmail.com, ORCID: 0009-0002-7804-9202

responsibility, and compassion. As a result, the study concludes that although narrative and aesthetic transformations are inevitable in the process of adapting literary works into cinema, the core messages of the original work can be preserved to a considerable extent.

Keywords: My Sweet Orange Tree, José Mauro de Vasconcelos, children's literature, film adaptation, values education

Giriş

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sinema ve televizyon yapımlarına erişimin kolaylaşması, edebî eserlerin farklı anlatım biçimleriyle yeniden yorumlanmasını yaygınlaştırmıştır. Edebiyat ve sinema arasındaki bu etkileşim, edebî eserlerin beyaz perdeye aktarılmasına yönelik köklü bir uyarlama geleneğinin oluşmasını sağlamıştır (Ekicigil, 2013). Özellikle romanların sinemaya uyarlanması, aynı hikâyenin hem yazılı hem de görsel anlatım yoluyla okuyucu ve izleyiciye sunulmasına olanak tanımaktadır. Kitaplar, okuyucunun hayal gücünü harekete geçirerek karakterleri, mekânları ve olayları zihninde özgürce canlandırmasına imkân tanırken filmler, görsel ve işitsel unsurlar aracılığıyla anlatıyı somutlaştırmakta ve daha geniş kitlelere ulaştırmaktadır (Karayığit, 2025). Bununla birlikte edebî eserde yer alan duygu yoğunluğu, iç konuşmalar, karakterlerin psikolojik derinliği ve çok katmanlı anlatım biçimleri film uyarlamalarında aynı ölçüde yansıtılamayabilmektedir. Bu nedenle edebî eserlerin sinemaya aktarılması süreci; anlatım teknikleri, karakter aktarımı, duygu ve değer aktarımı bakımından incelenmesi gereken önemli bir çalışma alanı oluşturmaktadır.

Bu durum çocuk edebiyatı eserleri açısından daha da önem kazanmaktadır. Çocuk edebiyatı eserlerinin çocukların dünyasına hitap edebilmesi için temel koşullardan biri "çocuğa görelilik" ilkesini taşımasıdır (Karaağaç ve Kılıç, 2023). Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmalarının tarihsel gelişimi (Sinar, 2006) ve çocuk romanlarındaki tematik dönüşümler (Tepe ve Sağlam, 2023) incelendiğinde, bu eserlerin zamanla çocuğun ruhsal ve bilişsel ihtiyaçlarına göre estetik bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Çocuk edebiyatı, çocukların gelişim özelliklerine, ilgi alanlarına ve algılama düzeylerine uygun olarak hazırlanan estetik ve edebî nitelikli eserlerden oluşmaktadır (Özcan, 2025). Nitekim çocuk kitabı yazımı ve bu kitapların uyarlanması, hedef kitlenin yaş ve algı düzeyine uygunluk gibi pek çok unsurun bir arada barındırılmayı gerektiren kapsamlı bir süreçtir (Lüle, 2007). Özellikle çeviri ve yerli çocuk romanlarındaki karakterlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi, çocukların farklı karakter tipleriyle nasıl bağ kurduğunun anlaşılması bakımından önem taşımaktadır (Set, 2020).

Çocuk edebiyatı eserleri çocukların dil gelişimine katkı sağlamakta, hayal güçlerini geliştirmekte, sosyal ilişkileri anlamalarına yardımcı olmakta ve çeşitli değerleri kazanmalarını desteklemektedir (Bozkırlı, Er ve Yolcu, 2023). Bu eserlerin sinemaya uyarlanması ise söz konusu kazanımların görsel anlatım yoluyla daha geniş kitlelere ulaştırılmasına imkân tanımaktadır. Ancak uyarlama sürecinde olay örgüsünün değiştirilmesi, bazı karakterlerin eksik ya da yüzeysel biçimde aktarılması, eserin duygu dünyasının yeterince yansıtılmaması ve çocuk bakış açısının zayıflaması gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Literatürde yer alan çalışmalar, kitapların okuyucuya daha geniş bir hayal ve yorumlama alanı sunduğunu; filmlerin ise görsel anlatımın etkisiyle bazı düşünsel ve duygusal ayrıntıları geri planda bırakabildiğini ortaya koymaktadır (Karayığit, 2025). Ayrıca film uyarlamalarında dramatik yapının sinemasal gerekliliklere göre yeniden kurgulanması sonucunda olayların sırasının değiştirilebildiği, bazı sahnelerin çıkarıldığı veya eklendiği ve eserin atmosferinin her zaman tam olarak yansıtılmadığı belirtilmektedir (İnal, 2021). Bu bağlamda, çocuk edebiyatı eserlerinin görsel medyaya aktarılırken estetik ve pedagojik niteliklerinin ne ölçüde korunduğunun incelenmesi önem taşımaktadır (Özcan, 2025).

Bu araştırmada José Mauro de Vasconcelos'un Şeker Portakalı adlı eseri ile aynı eserin film uyarlaması karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada yazarın yaşamından izlerin esere nasıl yansıdığı, kitap ve film arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, karakterlerin aktarılış biçimi, dil ve anlatım özellikleri, değer aktarımı ve olay örgüsünün sunuluşu değerlendirilmiştir. Araştırmanın temel amacı, Şeker Portakalı adlı eserin sinemaya uyarlanma sürecini inceleyerek roman ile film arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktır. Bu yönüyle çalışma, çocuk edebiyatı eserlerinin sinemaya uyarlanmasında edebî niteliğin, değer aktarımının ve çocuk odaklı anlatımın nasıl korunduğunu değerlendirmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca çalışmanın, edebiyat ve sinema arasındaki

ilişkiye ışık tutarak uyarlama çalışmalarına katkı sağlaması; eğitimciler, araştırmacılar ve çocuk edebiyatı alanında çalışan kişiler için yol gösterici bilgiler sunması beklenmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüş olup doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu ve olaylara ilişkin yazılı, görsel ve dijital materyallerin sistematik olarak incelenmesini sağlayan bir veri toplama yöntemidir (Sak vd., 2021). Araştırmada ayrıca karşılaştırmalı analiz yaklaşımından yararlanılarak aynı anlatının farklı anlatım ortamlarında nasıl yapılandırıldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın temel veri kaynaklarını José Mauro de Vasconcelos'un *Şeker Portakalı* adlı romanı ile aynı eserin film uyarlaması oluşturmaktadır. İnceleme sürecinde roman ve film; karakter aktarımı, olay örgüsü, dil ve anlatım özellikleri, değer aktarımı ve görsel sunum özellikleri bakımından değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sınıflandırılmış ve betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz sürecinde benzerlik ve farklılıklar belirlenmiş, elde edilen bulgular tematik başlıklar altında düzenlenerek yorumlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın temel veri kaynağını José Mauro de Vasconcelos'un *Şeker Portakalı* adlı romanı oluşturmaktadır. Çalışmada Can Sanat Yayınları tarafından yayımlanan ve Emrah İmre tarafından Portekizce aslından Türkçeye çevrilen 146. baskı esas alınmıştır. Araştırmanın ikinci veri kaynağı ise yönetmenliğini Marcos Bernstein'in üstlendiği, senaryosu Marcos Bernstein ve Melanie Dimantas tarafından yazılan *Şeker Portakalı* film uyarlamasıdır. Çocuk ve aile türlerinde değerlendirilen film, araştırmanın karşılaştırmalı inceleme boyutunu oluşturmaktadır.

Roman ve film, araştırmanın amacı doğrultusunda birincil veri kaynakları olarak ele alınmış ve karşılaştırmalı inceleme sürecinde değerlendirilmiştir.

İşlem / Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Bu kapsamda *Şeker Portakalı* romanı okunmuş, film uyarlaması ise birden fazla kez izlenmiştir. İnceleme sürecinde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda karakterler, olay örgüsü, dil ve anlatım özellikleri, değer aktarımı ve görsel sunum unsurları değerlendirilmiştir.

Elde edilen veriler öncelikle araştırma sorularına göre sınıflandırılmış, ardından benzerlik ve farklılıklar belirlenerek tematik kategoriler altında toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda ulaşılan bulgular tablolar hâlinde düzenlenmiş ve roman ile film uyarlaması arasındaki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın Alt Problemleri

- José Mauro de Vasconcelos'un yaşamından izler, *Şeker Portakalı* adlı eserde nasıl yansıtılmıştır?
- *Şeker Portakalı* romanı ile film uyarlaması arasında görsel sunum ve kapak tasarımı açısından ne tür benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır?
- Roman ve film uyarlamasında karakterler nasıl sunulmakta ve karakter aktarımı açısından hangi farklılıklar ortaya çıkmaktadır?
- *Şeker Portakalı* romanı ile film uyarlaması dil, anlatım ve anlatı yapısı bakımından hangi yönlerden benzerlik ve farklılık göstermektedir?
- Romanda ve film uyarlamasında yer alan değerler nasıl aktarılmakta ve bu değerlerin sunuluş biçimleri arasında ne tür farklılıklar bulunmaktadır?
- Film uyarlamasında olay örgüsü romanın yapısına ne ölçüde bağlı kalınarak aktarılmıştır?

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda *Şeker Portakalı* romanı ile aynı adlı film uyarlamasından elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Bulgular; yazarın yaşamından esere yansıyan unsurlar, kitap ve film kapağının karşılaştırılması, karakterlerin aktarımı, dil ve anlatım özellikleri, değerler eğitimi unsurları ve olay örgüsünün sunulduğu başlıkları altında ele alınmıştır. Roman ve film arasındaki benzerlikler ile farklılıklar, belirlenen temalar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

José Mauro de Vasconcelos'un Yaşamının Eserdeki Yansımaları

José Mauro de Vasconcelos, 26 Şubat 1920'de Rio de Janeiro yakınlarındaki Bangu kasabasında doğmuş Brezilyalı bir yazardır. Annesinin Kızılderili, babasının ise Portekizli olduğu bilinmektedir. Vasconcelos'un okula başlamadan önce okumayı öğrenmiş olması, *Şeker Portakalı* romanının başkahramanı Zeze'nin okula gitmeden okumayı öğrenmesiyle benzerlik göstermektedir. Bu durum, eserde yazarın yaşamından izler bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Vasconcelos'un küçük yaşlardan itibaren farklı işlerde çalışması ve çeşitli insanlarla etkileşim kurması, eserlerinde yer alan karakterlerin gerçekçi ve çok yönlü biçimde kurgulanmasına katkı sağlamıştır. *Şeker Portakalı* romanında yoksulluk, çocukluk, sevgi arayışı, aile içi ilişkiler ve hayal gücü gibi temaların yoğun biçimde işlenmesi, yazarın yaşam deneyimleriyle ilişkilendirilebilir. Bu yönüyle eser, yalnızca kurmaca bir çocuk romanı olarak değil, aynı zamanda yazarın çocukluk dönemine ve iç dünyasına ilişkin izler taşıyan edebî bir anlatı olarak değerlendirilebilir.

Yazarın en bilinen eseri olan *Şeker Portakalı*, çocukluk deneyimlerini, yoksulluğun birey ve aile üzerindeki etkilerini ve sevgi ihtiyacını merkeze alan bir anlatı sunmaktadır. Eserin devamı niteliğinde olan *Güneşi Uyandırılım* ve *Delifişek* romanları da Zeze karakterinin gelişimini farklı dönemler üzerinden ele almaktadır. Bu bağlamda *Şeker Portakalı*, Vasconcelos'un edebî dünyasında merkezi bir konuma sahip olup çocukluk, yoksulluk ve sevgi temalarının güçlü biçimde işlendiği temel eserlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Film uyarlamasının yönetmenliğini Marcos Bernstein üstlenmiş, senaryosu ise Marcos Bernstein ve Melanie Dimantas tarafından hazırlanmıştır. Çocuk ve aile türlerinde değerlendirilen film, romanın temel anlatısını görsel ve işitsel unsurlar aracılığıyla yeniden yorumlamaktadır. Bu nedenle film, eserin sinema diline aktarılması sürecinde romanla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi gereken önemli bir uyarlama örneği oluşturmaktadır.

Kitap ve Film Kapağının Karşılaştırılması

Şeker Portakalı romanının kapağı ile film uyarlamasının afişi incelendiğinde, her iki görsel tasarımın da eserin temel temasına gönderme yaptığı görülmektedir. Roman kapağında yazarın adı, eser başlığı ve çocuk figürüyle birlikte şeker portakalı ağacı görseli yer almaktadır. Kapakta kullanılan görsel unsurlar, Zeze'nin çocukluk dünyasına ve hikâyede önemli bir yere sahip olan şeker portakalı ağacına vurgu yapmaktadır.

Film uyarlamasının afişinde ise Zeze ile Portekizli karakter arasındaki ilişki ön plana çıkarılmıştır. Afişte kullanılan görseller, filmin duygusal yönünü ve karakterler arasındaki bağı öne çıkaracak biçimde tasarlanmıştır. Bu yönüyle film afişi, anlatının duygusal boyutuna odaklanırken roman kapağı, hikâyenin genel atmosferini ve temel simgelerini yansıtmaktadır.

Karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, roman kapağında kullanılan görsellerin eserin temel simgelerine ve anlatı dünyasına yönelik daha geniş çağrışımlar oluşturduğu görülmektedir. Film afişinde ise anlatının belirli bir yönü öne çıkarılarak karakterler arasındaki ilişki merkeze alınmıştır. Bu farklılık, roman ve sinemanın anlatım olanaklarından kaynaklanan sunum tercihlerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Elde edilen bulgular, roman kapağı ile film afişinin aynı eseri temsil etmesine rağmen farklı anlatım amaçlarına hizmet ettiğini göstermektedir. Roman kapağı daha çok hikâyenin genel atmosferine ve sembolik unsurlarına vurgu yaparken, film afişi karakterler arasındaki duygusal ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır.

Tablo 1. Karakterler

Karakter Adı	Kitaptaki Rolü ve Kişilik Özellikleri	Fiziksel Özellikler ve Davranışlar	Zeze ile İlişkisi	Film Uyarlamasındaki Temsili ve Farklılıklar	Tematik Önem (Çıkarılan)
Zeze	Ana kahraman; sevgiye aç, hayalperest, erken yaşta olgunlaşmış ve zekidir. Kendisini yaramazlıklarından dolayı içinde bir şeytan varmış gibi tanımlar.	5 yaşında (resmi olarak 6), meraklı ve sorgulayıcıdır. Şarkı söylemeyi sever ve yaramazlık yapar.	Kendisi; iç dünyasında yoğun bir yalnızlık ve şefkat arayışı içerisindedir.	Filmde duygusal derinliği ve hayali arkadaşı ile olan bağları görsel olarak detaylıca işlenmiştir.	Çocukluk masumiyeti, şiddetin çocuk üzerindeki etkisi ve sevgi ihtiyacı.
Portekizli (Manuel Valadares)	Zeze için baba figürüdür; şefkatli, koruyucu ve öğretici bir rehberdir.	Başlangıçta Zeze'ye fiziksel ceza veren ancak daha sonra onun en yakın dostu olan bir yetişkindir.	Zeze'ye gerçek sevgiyi ve insanlığı öğreten, hayatındaki en önemli kişidir.	Zeze'nin kişisel gelişimi ve duygusal olgunlaşmasındaki kritik rolü ön plandadır.	Koşulsuz sevgi ve yetişkin-çocuk arasındaki sağlıklı bağ.
Şeker Portakalı Ağacı (Minguinho)	Zeze'nin hayali arkadaşı, dert ortağı ve sırdaşı olan bir fidandır.	Küçük bir fidandır; Zeze ile konuşur ve ona çeşitli fikirler verir.	Zeze'nin yalnızlığını paylaştığı ve sığındığı hayali dünyasının temel bir parçasıdır.	Filmde görsel temsili kitaba göre daha sınırlı olsa da verdiği duygusal mesaj korunmuştur.	Hayal gücü, yalnızlık ve büyüme sancısı.
Gloria	Zeze'nin ablasıdır; koruyucu, empatik ve bilinçli bir aile üyesidir.	Zeze'yi aile içi şiddetten korumaya çalışan, şefkatli ve fedakâr bir figürdür.	Zeze'nin aile içindeki tek sığınağı ve onu gerçekten anlayan tek kardeşidir.	Filmde Zeze'yi şiddet sahnelerinden koruyan tek kişi olarak vurgulanır.	Aile içi dayanışma ve koruyucu sevgi.
Zeze'nin Annesi	Yoksullukla mücadele eden, ağır iş yükü nedeniyle yorgun ve zaman zaman sertleşen bir annedir.	Uzun boylu, zayıf, esmer, düz ve uzun siyah saçlıdır; güzel şarkı söyler.	Başlangıçta mesafeli ve sert bir tutum sergilerken, sonradan Zeze'yi anlamaya başlar.	Filmdeki oyuncu seçimi romandaki fiziksel betimlemelere (esmerlik ve boy) oldukça uygundur.	Yoksulluğun aile bağları üzerindeki yıpratıcı etkisi.
Edmundo Dayı	Zeze'ye bilgi aktaran, onun bitmek bilmeyen sorularına sabırla yanıt veren entelektüel figürdür.	Zeze'ye arkadaşlık eden ve onun çocuk yaşta gösterdiği zekayı anlayan bir yetişkindir.	Zeze'nin zekasını besleyen ve ona dünyayı tanıtan, ona rehberlik eden kişidir.	Filmde sadece şehre gidiş sahnesinde kısa bir rolü vardır; kitaptaki derin bağı yansıtamamıştır.	Bilgi ve zihinsel gelişim.

Totoca	Zeze'nin büyük kardeşidir; bencil, pasif ve sorumluluktan kaçan bir yapıdadır.	Hatalarını Zeze'nin üzerine atan ve evdeki şiddet karşısında sessiz kalan biridir.	Zeze'ye rehberlik etmeye çalışsa da genellikle onun haksız yere suçlanmasına neden olur.	Filmde de Zeze'nin ağabeyi olarak yer almakta; kardeşini zaman zaman korusa da sorumluluk almaktan kaçınan, aile içindeki adaletsizliklere karşı sessiz kalan bir karakter olarak sunulmaktadır.	Bencillik ve vicdan sorgulaması.
Zeze'nin Babası	İşsizlik nedeniyle bunalımda olan otoriter ve şiddetle oldukça meyilli bir babadır.	İlgisiz, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmayan ve baskıcı davranışlar sergileyen biridir.	Zeze'nin sürekli Filmde ekonomik sıkıntılarının etkisiyle öfkeli ve sert bir baba profili çizilmektedir. Zeze'ye karşı fiziksel ve psikolojik şiddet uygulayan, bazı sahnelerde çocuğun elindeki parayı zorla alan ve aile içindeki baskıcı otoriteyi temsil eden bir karakter olarak yansıtılmıştır. korktuğu ve beklediği sevgiyi göremediği otorite figürüdür.		Aile içi şiddet ve işsizliğin yarattığı psikolojik yıkım.

Tablo 1 incelendiğinde, romandaki karakterlerin Zeze'nin kişilik gelişimi, duygu dünyası ve çevresiyle kurduğu ilişkiler üzerinde belirleyici işlevlere sahip olduğu görülmektedir. Zeze'nin sevgi, ilgi ve aidiyet arayışı; Portekizli, Gloria ve Edmundo Dayı gibi karakterler aracılığıyla desteklenmektedir. Buna karşılık baba figürü ve Totoca ile yaşanan olumsuz deneyimler, Zeze'nin içsel çatışmalarını ve yalnızlık duygusunu derinleştirmektedir.

Şeker Portakalı Ağacı / Minguinho ise Zeze'nin hayal dünyasını temsil eden önemli bir sembol olarak öne çıkmaktadır. Minguinho, çocuğun yalnızlıkla baş etmesini sağlayan hayali bir sığınak işlevi görmektedir. Bu yönüyle ağaç, yalnızca bir nesne ya da mekân unsuru değil, Zeze'nin psikolojik dayanıklılığını ve hayal gücünü temsil eden anlatsal bir öge olarak değerlendirilebilir.

Film uyarlamasında karakterlerin temel işlevleri büyük ölçüde korunmakla birlikte, bazı karakterlerin romandaki ayrıntılı özelliklerinin sınırlı biçimde aktarıldığı görülmektedir. Özellikle Edmundo Dayı gibi yan karakterlerin filmde daha kısa süreyle yer alması, romanın sunduğu karakter derinliğinin görsel anlatımda kısmen daraldığını göstermektedir. Buna karşılık Portekizli ve Zeze arasındaki ilişkinin filmde duygusal etkiyi artıracak biçimde ön plana çıkarıldığı söylenebilir.

Genel olarak karakterler aracılığıyla sevgi, şefkat, yoksulluk, aile içi ilişkiler, hayal gücü ve çocukluk deneyimleri gibi temaların hem romanda hem de filmde işlendiği görülmektedir. Ancak roman, karakterlerin iç dünyalarını ve psikolojik yönlerini daha ayrıntılı biçimde sunarken film, bu unsurları görsel ve duygusal anlatım olanaklarıyla aktarmaktadır.

Kitabın ve Filmin Dil ve Anlatım Özellikleri

Şeker Portakalı romanı, çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilebilecek sade, anlaşılır ve akıcı bir anlatıma sahiptir. Eserde kullanılan dil, çocuk okuyucuların metni takip edebilmesine imkân tanırken aynı zamanda yetişkin okuyucular için de güçlü bir duygusal etki oluşturmaktadır. Çocuk kitabı yazımı, hedef kitlenin yaş, gelişim ve algı düzeyine uygunluk gibi pek çok unsuru bir arada barındırmayı gerektiren kapsamlı bir süreçtir (Lüle, 2007). Bundan dolayı romanın dili, çocuğa görelilik ilkesiyle uyumlu bir yapı göstermektedir.

Romanda Zeze'nin yaşadığı olaylar, kendini ifade etme biçimi, yaramazlıkları, hayal dünyası ve duygusal çatışmaları açık ve etkileyici bir anlatımla sunulmaktadır. Özellikle Zeze'nin iç dünyasına ilişkin ayrıntılar, okuyucunun karakterle duygusal bağ kurmasını kolaylaştırmaktadır. Romanın anlatımında kullanılan sade dil, olayların anlaşılmasını kolaylaştırırken karakterin psikolojik yönünün derinlemesine aktarılmasına da katkı sağlamaktadır.

Film uyarlamasında ise anlatım, yazılı metinden farklı olarak görsel ve işitsel unsurlar aracılığıyla kurulmaktadır. Filmde romanın temel anlatısına büyük ölçüde bağlı kalınmaya çalışılmıştır. Ancak sinema dilinin süre ve kurgu sınırlılıkları nedeniyle bazı olaylar kısaltılmış, bazı bölümler çıkarılmış ya da sembolik anlatımlarla verilmiştir. Bu da filmde anlatımın daha yoğun ve hızlı ilerlemesine neden olmuştur.

Karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde roman, Zeze'nin iç konuşmalarını, duygusal dalgalanmalarını ve psikolojik gelişimini daha ayrıntılı biçimde yansıtmaktadır. Film ise görsel kompozisyon, oyunculuk, müzik ve sahne düzenlemeleri aracılığıyla duygusal etki oluşturmaya amaçlamaktadır. Bu nedenle roman ve film, aynı anlatıyı farklı anlatım araçlarıyla sunmak, roman içsel çözümlemeyi, film ise görsel-duygusal aktarımı ön plana çıkarmaktadır.

Tablo 2. Değer Öğretimi Açısından İnceleme

Değer	Tanım	Eserdeki Örnek Cümle/Olay	Sayfa Numarası	Eğitsel Değerlendirme
Sevgi ve Şefkat	Bireyin sevilme, ait olma ihtiyacı ve başkalarına gösterdiği duygusal yakınlık.	"Neden beni kimse sevmiyor?", "Saçmalama Zeze. Ben seni çok seviyorum.", "Aman Tanrım, hayatımda senin kadar şefkate susamış bir yavrucak görmedim." ve Zeze'nin kendisini "şeytan" olarak nitelendirmesi.	109, 110, 158	Zeze'nin sevgi eksikliği ve şefkat ihtiyacı açıkça görülmektedir. Sevgi yoksunluğunun çocuğun benlik algısını olumsuz etkilediği ve bu ihtiyacın karşılanmasının önemi vurgulanmaktadır.
Empati	Kendini başkasının yerine koyabilme ve başkasının yaşadığı sıkıntıları, duyguları anlayabilme becerisi.	"Babamın orada olduğunu görmedim ki dedim.", "Kötüsün, kalpsizsin; babanın uzun süredir işsiz olduğunu bilmiyor musun?", "Onun yüzüne bakarak yiyemedim." ve "Kalpsizsiniz, kalpsiz. İnsan kardeşine nasıl böyle vurabilir?"	50, 133	Zeze'nin işsiz babasının duygusal yükünü fark etmesi ve başkasının acısını hissetmesi empati örneğidir. Ayrıca çocuğun maruz kaldığı şiddete karşı başkasının onu savunması, empati ve hak savunuculuğunu gösterir.

José Mauro de Vasconcelos'un Şeker Portakalı Eseri ve Film Uyarlamasının Karşılaştırmalı İncelenmesi

Sorumluluk	Bireyin kendisine verilen görevleri, yükümlülükleri yerine getirmesi ve emeğe karşı duyarlılık göstermesi.	"Bak, Zeze, bu kısım önemli. Geçmeden önce iyice bakmamız lazım. Önce bir yana, sonra öbür yana.", "İlk sefer için çok başarılıydın. Ama bir şeyi unuttun. Araba geliyor mu diye iki tarafa da bakmalısın." ve "Borcum ne Zeze?" "200 yüz kuruş." "Niye o kadar az?" "Herkes 400'e boyuyor." "Bir gün iyi bir boyacı olursam o kadar isterim."	15, 52	Zeze'ye güvenli geçişin öğretilmesi sorumluluk bilinci kazandırır. Hataların düzeltilmesi eğitimi pekiştirirken, Zeze'nin hak etmediği kazancı reddetmesi emeğe karşı sorumluluk örneğidir.
Merhamet	Başkalarının fark ederek şefkat ve anlayış gösterme.	"Edmundo dayım karısından ayrılmıştı ve beş çocuğu vardı... Çocukları bir kez olsun onu ziyaret etmemişlerdi." ve "Aman Tanrım, hayatımda senin kadar şefkate susamış bir yavrucak görmedim."	21, 158	Zeze'nin dayısının yalnızlığına üzülmeye ve Portekizlinin Zeze'ye gösterdiği derin şefkat, merhamet değerinin güçlü yansımalarıdır.
Yardımlaşma	Başkasının yükünü hafifletmeye çalışma, maddi veya manevi karşılıksız destek olma.	"Benimkini boyamak ister misin? Sana on lira vereyim.", "Peki ya ki, yüz kuruşa sana ödünç versem?" ve "Nasıl istersen, hatta misketle bile ödeyebilirsin."	56	Serginho'nun Zeze'nin duygularını incitmeden, maddi kazanç beklentisi gütmeyen ona destek olması yardımlaşma ve paylaşım değerlerini örneklendirir.
Doğruluk ve Dürüstlük	Yanlış davranışlardan kaçınma, verilen sözü tutma ve güvenilir olma.	"Olabilir ama bu yaptığı doğru değil. Bir daha sakın böyle bir şey yapma. Hırsızlık olmasa da küçük bir aşırma sayılır." ve "Arkadaşlığımızı kimsenin bilmeyeceğine ölümüne yemin etmiştik."	75, 120	Hatalı davranışlara karşı dürüstlük uyarısı yapılması ve verilen sözün tutulması yoluyla güven ve sadakat değerleri ön plana çıkarılmaktadır.
Ahlak / Doğruluk	Toplumda dürüst davranma, doğruyu söyleme ve başkalarına karşı adil olma.	"Bal gibi de alakalı... 'o çocuğu ihtiyar deli gibi yalan söylüyor' dedi ama kimse ağzına tokadı yapıştırmadı. Büyükler söyleyebilir, zararı yok." ve "Totoca böyleydi. Habire kavga çıkarır sonra da benim üstüme yıkardı."	16, 96	Büyüklerin çelişkili davranışları ve suçu başkasına atma (sorumluluktan kaçma) durumları üzerinden dürüstlük ve ahlaki tutarlılık eleştirilmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, romanda sevgi ve şefkat, empati, sorumluluk, merhamet, yardımlaşma, doğruluk ve dürüstlük gibi temel değerlerin çeşitli olaylar ve karakterler aracılığıyla okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Özellikle Zeze'nin yaşadığı sevgi eksikliği ve buna bağlı olarak geliştirdiği duygusal ihtiyaçlar, sevgi ve şefkat değerlerinin anlatının merkezinde yer aldığını göstermektedir. Zeze ile Portekizli arasında kurulan ilişki ise bireyin duygusal gelişiminde sevgi ve ilginin önemini ortaya koyan dikkat çekici örneklerden biridir.

Eserde yer alan ekonomik güçlükler, aile içi ilişkiler ve sosyal çevreyle kurulan etkileşimler aracılığıyla empati, merhamet ve yardımlaşma gibi değerler de görünür hâle getirilmektedir. Zeze'nin

ailesinin yaşadığı zorlukları anlamaya çalışması ve çevresindeki insanların duygularına karşı duyarlılık göstermesi, bu değerlerin anlatı içerisindeki yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Bunun yanında Zeze'nin çalışarak para kazanma çabası, kurallara uygun davranmayı öğrenmesi ve yanlış davranışların sonuçlarıyla yüzleşmesi sorumluluk, doğruluk ve dürüstlük değerlerinin gelişimine ilişkin örnekler sunmaktadır. Eserde olumlu davranışların yanı sıra olumsuz örneklere de yer verilmesi, değerlerin yalnızca doğrudan aktarılmadığını, aynı zamanda karşılaştırmalı durumlar üzerinden de okuyucuya sunulduğunu göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, *Şeker Portakalı* romanının çocukların duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini destekleyebilecek nitelikte değerler içerdiği görülmektedir. Bu yönüyle eser, değerler eğitimi açısından zengin içerik sunan çocuk edebiyatı ürünlerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3. Kitap ve filmin ayrıntılı karşılaştırması

Kısım / Bölüm Adı	Kitaptaki Olay Örgüsü (Roman)	Film Uyarlamasındaki İşlenişi ve Farklılıklar
Birinci Kısım - 1. Bölüm: Hayatın Kâşifi	Olaylar kronolojik başlar . Totoca'nın Zeze'ye yoldan karşıya geçmeyi öğretmesi ve Zeze'nin okuma yazmayı öğrenme çabası (kendini kanıtlamak için tahta at istemesi) anlatılır.	Kronolojik yapı tercih edilmemiştir. Film doğrudan yetişkin Zeze'nin Portekizlinin mezarını ziyareti ve küçük Zeze'nin kilisede İsa ile dertleşmesi gibi daha duygusal ve simgesel sahnelerle başlar . Yoksulluğu vurgulamak için karanlık ışık kullanımı dikkat çeker.
Birinci Kısım - 2. Bölüm: Bir Şeker Portakalı Fidanı	Zeze'nin kardeşiyle hayali hayvanat bahçesine gitmesi, müziğe olan ilgisi (içindeki kuş) ve yeni eve taşınıp cılız şeker portakalı fidanını kabullenmesi işlenir. Fidan, Zeze'nin yalnızlığını paylaştığı bir sığınak olur.	Babanın hiçbir açıklama yapmadan sadece "Taşınmamız gerekiyor." demesiyle aile içi iletişimsizlik vurgulanır . Bu durum, çocukların dünyasında belirsizlik ve kaygı yaratacak şekilde görselleştirilmiştir.
Birinci Kısım - 3. Bölüm: Yoksulluğun Cılız Parmakları	Noel hediye kamyonetini kaçıрма, babasının yoksulluğuna üzülp ona sigara almak için ayakkabı boyama ve abisinin ona "içinde şeytan var" demesi gibi çocuğun suçluluk ve sorumluluk duyguları detaylıca işlenir.	Bu bölümdeki olaylar (özellikle ayakkabı boyama motivasyonu) kitaptaki kadar ayrıntılı verilmemiş; filmde kısaltılmış veya daha sembolik, dolaylı yoldan aktarılmıştır .
Birinci Kısım - 4. Bölüm: Küçük Kuş, Okul ve Çiçek	Yılan şakası yüzünden ailesinden tepki alan Zeze'nin içindeki kuşu kaybetmesi ve öğretmenin masasındaki eksik çiçeği çalması (öğretmenin cezalandırıcı değil öğretici yaklaşımı) aktarılır.	Bölüm, kronolojiden saparak Edmundo Dayı'nın ayrılışıyla başlar. Zeze içindeki kuşu kardeşine verir; ayrıca yeni eve taşınma ve Portekizli ile ilk karşılaşma süreci yine bu bölüme kurgulanmıştır .
Birinci Kısımın Son Bölümü: Çürüdüğünü Göreceğim Zindanlarda	Zeze'nin istasyonda bir arkadaşıyla şarkı söyleyerek kendi emeğiyle para kazanmaya başlaması anlatılır.	Zeze'nin şarkı söyleyerek kazandığı paraların babası tarafından "Onlar benim param" denilerek zorla alındığı bir sahneye yer verilir.
İkinci Kısım - 1. Bölüm: Yarasa	Zeze'nin Portekizlinin arabasına asılması sonucu yakalanıp	Kitaptaki bu sahne ve duygusal akış filme birebir aynı şekilde aktarılmıştır.

	dövülmesi ve babasının abisi ile kendisi arasında yaptığı evlat ayrımcılığı gözler önüne serilir.	
İkinci Kısım - 2. Bölüm: Fetih	Ayağını kesen Zeze'nin acı içinde okula giderken Portekizli ile karşılaşması ve onun tarafından hastaneye götürülmesiyle aralarındaki sempatinin başlaması anlatılır.	Bu kısımdaki olaylar, kitap ile film uyarlamasında tamamen aynı kurguyla işlenmiştir.
İkinci Kısım - 3. Bölüm: Havadan Sudan Muhabbetler	Portekizli ile Zeze'nin dostluğunun ilerlemesi, evi ziyaret etmesi ve yaramazlıklarını samimi (mizahi) bir dille anlatması işlenir.	Genel olay örgüsü korunmakla birlikte, aralarındaki bağı güçlendirmek adına Zeze'nin Portekizliyi hayali hayvanat bahçesinde gezdirdiği özel bir görsel sahne eklenmiştir.
İkinci Kısım - 4. Bölüm: Hatırı Sayılır İki Dayak	Zeze'nin balon yaparken ablası ve abisinden yediği ağır dayak ile babasını neşelendirmek için söylediği şarkı yüzünden haksız yere yediği dayak anlatılır.	Şiddet sahneleri doğrudan gösterilmemiştir . Ablasının Zeze'nin uçurtmasını/balonunu parçalaması, çocuğun hayallerinin yıkımını sembolize edecek şekilde işlenmiştir.
İkinci Kısım - 5. Bölüm: Tatlı ve Tuhaf Bir Rica	Zeze'nin yediği dayakların izlerini Portekizliye göstermesi, beraber balık tutmaları ve Zeze'nin evlat edinilme ricasına karşılık Portekizlinin manevi baba figürüne dönüşmesi işlenir.	Kitapta büyük öneme sahip olan bu duygusal sayfalar, filmde de birebir aynı yansıtılmış ve izleyiciye aktarılmıştır.
İkinci Kısım - Kalan Bölümler: (6, 7, 8 ve Son Bölüm)	Şeker portakalı ağacının kesileceği haberi, Portekizlinin ölümü, Zeze'nin ağır hastalanması, ağacın tesellisi, babasının şefkatli dönüşümü ve son itiraf anlatılır.	Kaynak metinde kitabın bu son kırılma bölümlerinin film uyarlamasında farklı veya özel bir şekilde nasıl işlendiğine dair ayrıca spesifik bir değerlendirme verilmemiştir .

Tablo 3 incelendiğinde, film uyarlamasının romanın temel olay örgüsünü ve ana karakterler arasındaki ilişkileri büyük ölçüde koruduğu görülmektedir. Bununla birlikte filmde, romanın kronolojik anlatı yapısının bazı bölümlerde değiştirildiği ve olayların sinema dilinin gerekliliklerine uygun biçimde yeniden düzenlendiği anlaşılmaktadır. Özellikle filmin başlangıcında duygusal ve simgesel sahneler yer verilmesi, anlatının izleyici üzerinde daha hızlı bir etki oluşturmasını amaçlayan bir kurgu tercihi olarak değerlendirilebilir.

Roman, Zeze'nin iç dünyasını, düşüncelerini, yoksullukla mücadelesini ve aile içindeki konumunu ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Buna karşılık film uyarlaması, bu unsurları görsel ve işitsel anlatım olanaklarıyla aktarmaya çalışmaktadır. Ancak sinemanın süre sınırlılığı nedeniyle romanda ayrıntılı olarak verilen bazı olayların kısaltıldığı, bazı yan karakterlerin ise daha sınırlı biçimde işlendiği görülmektedir. Bu bulgu romanın karakter derinliği ve içsel çözümleme bakımından daha geniş bir anlatım alanı sunduğunu göstermektedir.

Filmde bazı sahnelerin sembolik anlatımlarla verilmesi, uyarlamasının romanı birebir aktarmayı ve eseri sinema diline uygun biçimde yeniden yorumlamayı amaçladığını göstermektedir. Örneğin yoksulluk, yalnızlık, aile içi iletişimsizlik ve sevgi arayışı gibi temalar filmde ışık kullanımı, mekân düzenlemeleri, oyunculuk ve sahne geçişleri aracılığıyla aktarılmaktadır. Bu yönüyle film, romanın duygusal atmosferini korumaya çalışırken bazı anlatı unsurlarını farklı biçimde yapılandırmaktadır.

Karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, roman ve film arasında olay örgüsü, karakter aktarımı ve duygusal anlatım bakımından hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunmaktadır. Roman,

Zeze'nin psikolojik gelişimini ve hayal dünyasını daha ayrıntılı biçimde sunarken film, görsel anlatım olanaklarını kullanarak bu duygusal yapıyı izleyiciye aktarmaktadır. Bu nedenle film uyarlaması, romanın temel iletilerini büyük ölçüde korumakla birlikte anlatı tekniği bakımından daha yoğun, seçici ve sembolik bir yapı ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada José Mauro de Vasconcelos'un *Şeker Portakalı* adlı romanı ile aynı adlı film uyarlaması; olay örgüsü, karakter aktarımı, dil ve anlatım özellikleri, değerler eğitimi unsurları ve görsel sunum bakımından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular, roman ve filmin temel anlatı yapısı ve iletiler açısından büyük ölçüde benzerlik gösterdiğini; buna karşın anlatım teknikleri, karakterlerin sunuluş biçimi ve duygusal aktarım bakımından çeşitli farklılıklar içerdiğini ortaya koymuştur.

Araştırma sonucunda romanın, okuyucunun hayal gücünü harekete geçirme ve karakterlerin iç dünyalarını ayrıntılı biçimde yansıtmada konusunda daha geniş imkânlar sunduğu belirlenmiştir. Özellikle Zeze'nin yaşadığı duygusal çatışmalar, sevgi arayışı, yalnızlık duygusu ve psikolojik gelişimi romanda ayrıntılı biçimde işlenmektedir. Film uyarlamasında ise bu unsurlar görsel ve işitsel anlatım araçlarıyla aktarılmış, ancak sinemanın süre ve kurgu sınırlılıkları nedeniyle bazı olaylar ve karakterler daha sınırlı biçimde ele alınmıştır. Bu bulgu, kitapların okuyucuya daha geniş bir yorumlama ve hayal kurma alanı sunduğunu belirten Karayiğit'in (2025) görüşleriyle örtüşmektedir.

Karakterlerin sunuluşu açısından değerlendirildiğinde, Zeze'nin hem romanda hem de filmde anlatının merkezinde yer aldığı görülmektedir. Karakterin çocukluk deneyimleri, ailesiyle yaşadığı sorunlar ve sevgi ihtiyacı her iki anlatım biçiminde de korunmuştur. Bu sonuç, Set'in (2020) çocuk romanlarındaki karakterlerin çocuk okuyucularla kurduğu ilişkiye yönelik değerlendirmeleriyle paralellik göstermektedir. Bununla birlikte film uyarlamasında bazı yan karakterlerin romandaki ayrıntılı özelliklerinin tam olarak yansıtılmadığı görülmektedir.

Dil ve anlatım özellikleri bakımından romanın sade, akıcı ve çocuğa görelilik ilkesine uygun bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Çocuk okuyucuların metni kolaylıkla takip edebilmesine olanak sağlayan bu anlatım biçimi, aynı zamanda karakterlerle duygusal bağ kurulmasını da kolaylaştırmaktadır. Film uyarlaması ise anlatıyı görsel ve işitsel unsurlar aracılığıyla aktarmakta, özellikle mekân kullanımı, oyunculuk performansları ve müzikler aracılığıyla duygusal etki oluşturmaktadır. Ancak romandaki iç konuşmaların ve psikolojik çözümlenmelerin aynı yoğunlukta aktarılması mümkün olmamıştır.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli bulgu, her iki eserde de sevgi, empati, merhamet, sorumluluk, yardımlaşma ve dürüstlük gibi temel değerlerin belirgin biçimde yer almasıdır. Zeze'nin yaşadığı deneyimler aracılığıyla bu değerler okuyucuya ve izleyiciye aktarılmaktadır. Bu durum, çocuk edebiyatının değer aktarımındaki rolüne ilişkin Mızıkacı (2015), Yazıcı (2006) ve Taşkın'ın (2025) görüşlerini destekler niteliktedir. Özellikle Zeze ile Portekizli arasında kurulan ilişki, sevgi ve şefkatin bireyin duygusal gelişimi üzerindeki olumlu etkilerini göstermektedir. Bu bulgu aynı zamanda Kayadibi'nin (2002) sevgi faktörünün eğitim ve kişilik gelişimi üzerindeki etkilerine ilişkin değerlendirmeleriyle de uyumludur.

Kitap kapağı ve film afişi karşılaştırıldığında ise her iki görsel tasarımın farklı anlatım amaçlarına hizmet ettiği görülmektedir. Roman kapağı eserin sembolik dünyasına ve temel unsurlarına vurgu yaparken, film afişi karakterler arasındaki duygusal ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır. Bu durum, yazılı ve görsel anlatım biçimlerinin farklı temsil olanaklarına sahip olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, *Şeker Portakalı* romanı ile film uyarlaması arasında temel anlatı ve değer aktarımı bakımından önemli ölçüde benzerlik bulunmakla birlikte, anlatım teknikleri ve karakter derinliği açısından belirli farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Roman, karakterlerin iç dünyalarını ve psikolojik gelişimlerini daha ayrıntılı biçimde aktarırken; film, görsel anlatım olanakları sayesinde duygusal etkiyi artırmaktadır. Bu nedenle her iki anlatım biçiminin birbirini tamamlayan özellikler taşıdığı ve aynı hikâyeyi farklı anlatım araçlarıyla yeniden ürettiği söylenebilir.

Öneriler

Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, José Mauro de Vasconcelos'un *Şeker Portakalı* romanının devamı niteliğindeki *Güneşi Uyandırırım* ve *Delifişek* eserlerinin de benzer yöntemlerle incelenmesi önerilmektedir. Böylece Zeze karakterinin farklı gelişim dönemlerinde geçirdiği değişimler ve anlatının devamlılığı daha kapsamlı biçimde değerlendirilebilir.

Gelecek araştırmalarda, bu çalışmada kullanılan karakter aktarımı, olay örgüsü, dil ve anlatım özellikleri ile değerler eğitimi ölçütleri genişletilerek farklı analiz boyutları da araştırma kapsamına dâhil edilebilir. Özellikle çocuk edebiyatı eserlerinin sinemaya uyarlanması sürecinde çocuk bakış açısının, karakter gelişiminin ve değer aktarımının nasıl dönüştüğüne yönelik ayrıntılı incelemeler yapılabilir. Ayrıca farklı çocuk edebiyatı eserleri ve bunların film uyarlamaları karşılaştırmalı olarak incelenerek elde edilen bulguların benzerlik ve farklılıkları ortaya konulabilir. Bu tür çalışmalar, çocuk edebiyatı ile sinema arasındaki ilişkinin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanında, gelecekte gerçekleştirilecek araştırmalarda kitap ve film uyarlamalarına ilişkin okuyucu ve izleyici görüşlerinin de incelenmesi önerilmektedir. Böylece eserlerin hedef kitle üzerindeki etkileri ve algılanış biçimleri daha bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilebilir. Son olarak, çocuk edebiyatı eserlerinin sinemaya aktarılması sürecinde edebî, estetik ve pedagojik unsurların korunma düzeyine odaklanan çalışmaların artırılması, alan yazına önemli katkılar sağlayacaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. (Zorunlu beyan)

Etik Kurul İzni

Bu çalışmada incelenen Şeker portakalı kitabı ve filmi kamuya açık dijital bir platformda yer aldığı ve çalışmada insan / hayvan katılımcılardan veri toplanmadığı için etik kurul izni alınmasına gerek duyulmamıştır.

Yazarların Katkı Oranı

Bu çalışma iki yazarlı olup araştırmanın tüm aşamaları (konunun belirlenmesi, incelenecek materyallerin seçimi, bölümlerin incelenmesi ve içerik analizi) yazarlar tarafından ortaklaşa gerçekleştirilmiştir. Yazarlar çalışmaya eşit oranda (%50-%50) katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar, bu çalışma kapsamında herhangi bir kişi veya kurumla çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederler.

Destek ve Teşekkür

Yazarlar, bu çalışma kapsamında herhangi bir kişi veya kurumdan destek alınmadığını beyan ederler.

Kaynakça

Aktaş, A., & Yalçın, G. (2024). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının kök değerler bakımından incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 332-354. <https://doi.org/1.33711/yyufd.1343565>

Bernstein, M. (Director). (2012). *My Sweet Orange Tree* [Film]. Globo Filmes.

Bernstein, M. (Director). (2012). *Şeker Portakalı* [Film]. Globo Filmes.

Bozkırlı, K. Ç., Er, O., & Yolcu, E. (2023). Çocuk edebiyatı yayınlarında bulunması gereken özellikler. Fenomen Yayıncılık, 59-67.

Darbaş, H., & Yıldırım, Y. (2024). Çevre ve iklim değişikliği dersi programının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Journal of Social Perspective Studies*, 1(1), 31-41.
<https://doi.org/10.53629/sakaefd.1259390>

Doğan, T., & Özkan, H. (2025). Çocuğun gelişiminde şefkatli bakımın önemi. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(3), 397-408.

Ekicigil, S. (2013). Türk sinemasına uyarlanan romanlar üzerine bir inceleme (1960–1970) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].

İnal, E. M. (2021). *Türk romanından Türk sinemasına uyarlanan metinlerde kadına bakış (1980-2018)* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].

Karaağaç, H. G., & Kılıç, D. A. (2023). Çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik kavramı. *Education and Technology in Information Science*, 1(1), 58-66.

Karayığit, B. (2025). 2000'ler Türk dünyasında sinemasal mekânın dramatik yapıya etkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Kayadibi, F. (2002). Sevgi faktörünün eğitim verimliliği üzerine etkisi. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (5), 33-50.

Lüle, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazını ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(13), 17-30.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni.

Mızıkacı, F. (2015). Değerler eğitimi ve eğitim programları. *Eleştirel Pedagoji Dergisi*, 40, 38-41.

Özcan, S. (2025). Çocuk edebiyatında estetik dönüşüm. *Edebiyat ve Estetik*, 99-120

Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256.
<https://doi.org/10.33400/kuje.843306>

Set, G. (2020). Kişiler bakımından çeviri çocuk romanları ile yerli çocuk romanlarının karşılaştırılması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(1), 185-208.
<https://doi.org/10.16916/aded.943239>

Sınar, A. (2006). Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7, 175-226.

Taşkın, S. (2025). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde değerler eğitimi yaklaşımının analizi. *İstanbul Eğitim Dergisi*, 2, 160-180.

Tepe, M., & Sağlam, M. H. (2023). Çocuk romanlarında tematik dönüşüm (18. yy–20. yy). *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 6(2), 40-58.

Vasconcelos, J. M. de. (2022). *Şeker portakalı* (E. İmre, Çev.). Can Yayınları. (Orijinal eser 1968'de yayımlanmıştır).

Yazıcı, D. K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.

Extended Abstract

Introduction

With the advancement of technology, easier access to cinema and television productions has made it increasingly common for literary works to be reinterpreted through different forms of narration. In particular, the adaptation of novels into films enables the same story to be presented to readers and viewers through both written and visual media. While books stimulate readers' imagination by allowing them to visualize characters, settings, and events freely, films concretize narratives through visual and auditory elements and make them accessible to wider audiences. However, the emotional intensity, internal monologues, psychological depth of characters, and multilayered narrative structures found in literary works may not be reflected to the same extent in film adaptations. Therefore, the process of adapting literary works to cinema constitutes an important field of study in terms of narrative techniques, character representation, and the transmission of emotions and values. This issue becomes even more significant in the context of children's literature. Children's literature consists of aesthetically and literarily valuable works prepared in accordance with children's developmental characteristics, interests, and levels of perception. These works contribute to children's language development, enhance their imagination, help them understand social relationships, and support the acquisition of various values. The adaptation of children's literature into films enables these benefits to reach broader audiences through visual storytelling. Nevertheless, adaptation processes may lead to certain problems, such as alterations in the plot, incomplete or superficial representation of characters, insufficient reflection of the emotional world of the work, and the weakening of the child's perspective. This raises the question of the extent to which the aesthetic and pedagogical qualities of literary works can be preserved in film adaptations.

In this study, José Mauro de Vasconcelos's novel *My Sweet Orange Tree* and its film adaptation are comparatively examined. The study evaluates how traces of the author's life are reflected in the work, the similarities and differences between the book and the film, the representation of characters, language and narrative features, value transmission, visual presentation, and the presentation of the plot. The primary aim of the research is to investigate the adaptation process of *My Sweet Orange Tree* and to identify the similarities and differences between the novel and the film adaptation. In this respect, the study is significant in evaluating how literary quality, value transmission, and child-centered narration are preserved in the adaptation of children's literature into cinema.

Method

This study was conducted within the framework of a qualitative research design and employed the document analysis method. Document analysis allows written, visual, and digital materials related to the subject under investigation to be examined systematically. In addition, a comparative analysis approach was used to reveal how the same narrative is structured across different modes of representation.

The primary data sources of the study consist of José Mauro de Vasconcelos's novel *My Sweet Orange Tree* and its film adaptation. During the analysis process, the novel and the film were evaluated in terms of character representation, plot structure, language and narrative features, value transmission, and visual presentation. The data obtained through document analysis were classified according to the aims and sub-problems of the research and analyzed through descriptive analysis. The findings were organized under thematic categories, and the similarities and differences between the novel and the film were interpreted comparatively.

The primary data source of this study is José Mauro de Vasconcelos's novel *My Sweet Orange Tree*. The study is based on the 146th edition published by Can Sanat Publishing and translated from the

original Portuguese into Turkish by Emrah İmre. The second data source is the film adaptation of *My Sweet Orange Tree*, directed by Marcos Bernstein and written by Marcos Bernstein and Melanie Dimantas. Classified within the children's and family genres, the film constitutes the comparative dimension of the research.

Research Questions

- This study seeks answers to the following research questions:
- How are traces of José Mauro de Vasconcelos's life reflected in *My Sweet Orange Tree*?
- What similarities and differences exist between the novel and its film adaptation in terms of visual presentation and cover design?
- How are the characters represented in the novel and the film adaptation, and what differences emerge in character portrayal?
- What similarities and differences exist between the novel and the film adaptation in terms of language, narration, and narrative structure?
- How are values represented in the novel and the film adaptation, and how do their modes of presentation differ?
- To what extent does the film adaptation remain faithful to the narrative structure of the novel?

Results and Discussion

The findings indicate that the film adaptation largely preserves the novel's main plot and principal characters. However, certain differences emerge in the presentation of events, character depth, emotional expression, and narrative structure. While the novel follows a more detailed and internally focused narrative structure, the film reconstructs some parts of the plot in accordance with the requirements of cinematic language.

The novel provides a more detailed representation of Zezé's inner world, emotional conflicts, search for love, sense of loneliness, and psychological development. Through internal reflections and detailed descriptions, the reader is able to understand Zezé's feelings and experiences more deeply. In contrast, the film adaptation conveys these elements through visual and auditory storytelling techniques such as lighting, setting, acting, music, and scene composition. Although the film preserves the emotional atmosphere of the novel, some events and secondary characters are presented in a more limited way due to the time and structural constraints of cinema.

In terms of character representation, Zezé remains the central figure in both the novel and the film adaptation. His childhood experiences, family problems, need for affection, and relationship with Portuga are preserved in both narrative forms. However, the novel offers a broader space for presenting the psychological depth of the characters, whereas the film emphasizes visual and emotional expression. Some secondary characters, such as Uncle Edmundo, are represented more briefly in the film, which shows that character depth is partially reduced in the adaptation process.

The comparison of the book cover and the film poster shows that both visual designs serve different representational purposes. The book cover emphasizes the symbolic world of the novel and its central elements, particularly Zezé's childhood world and the sweet orange tree. The film poster, on the other hand, foregrounds the emotional relationship between Zezé and Portuga. This difference reflects the distinct expressive possibilities of written and visual media.

In terms of language and narration, the novel has a simple, fluent, and emotionally powerful style that is suitable for children's literature. Its language enables child readers to follow the text easily while also allowing adult readers to establish an emotional connection with the characters. The film adaptation, however, constructs narration through visual and auditory elements. As a result, the novel foregrounds internal analysis and psychological depth, whereas the film foregrounds visual and emotional transmission.

The findings also show that both the novel and the film adaptation include fundamental values such as love, empathy, compassion, responsibility, helpfulness, honesty, and sincerity. These values are conveyed through Zezé's experiences, his relationships with family members, and especially his bond

with Portuga. The relationship between Zezé and Portuga demonstrates the importance of affection, care, and compassion in a child's emotional development. In this respect, *My Sweet Orange Tree* can be considered a rich literary work in terms of values education.

Overall, the results reveal that although the novel and the film adaptation are largely similar in terms of their basic narrative and value transmission, they differ in terms of narrative techniques and character depth. The novel presents the inner worlds and psychological development of characters in greater detail, while the film enhances emotional impact through visual storytelling techniques. Therefore, both forms of narration complement one another by presenting the same story through different expressive possibilities.

Suggestions

Based on the findings of this study, it is recommended that José Mauro de Vasconcelos's other works, particularly *Let's Wake the Sun* and *Doidão*, which are considered sequels to *My Sweet Orange Tree*, be examined through similar methods. Such studies may provide a more comprehensive understanding of Zezé's character development and the continuity of the narrative.

Future studies may also expand the analytical framework used in this research by including additional dimensions such as child perspective, adaptation fidelity, reader and viewer reception, and pedagogical value. Furthermore, different children's literature works and their film adaptations may be comparatively examined in order to reveal similarities and differences in the adaptation process.

Finally, increasing the number of studies focusing on the preservation of literary, aesthetic, and pedagogical elements in the adaptation of children's literature into cinema will contribute significantly to the field.

Uluslararası Dil Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Language Education
Studies

<https://udecd.com>

Geliş/Received: 05.06.2026 Kabul/Accepted: 30.06.2026

Makalenin Türü / Article Type: Araştırma Makalesi

Atatürk'ün Sevdiği Şarkıların Söz Varlığı Çerçevesinde İncelenmesi
*Gülsüm DÖNMEZ***

Öz

Bu çalışmada, TRT Arşiv platformunda yer alan Atatürk'ün Sevdiği Şarkılar başlıklı çalma listesinden faydalanılarak ulaşılan şarkıların Doğan Aksan sınıflandırması ekseninde söz varlığı unsurlarını analiz etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada farklı sanatçılar tarafından seslendirilen 48 şarkı çalışmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Şarkılar, Doğan Aksan'ın sınıflandırması baz alınarak "özel adlar, yer adları, eşya adları, hayvan adları, bitki adları, fiiller, ikilemeler, deyimler, atasözleri ve kalıp sözler" ekseninde çözümlenmiştir. Yapılan çalışmanın bulguları doğrultusunda sanatçıların, eserlerinde atasözleri dışında bu söz varlığı unsurlarının tamamına tarihsel ve kültürel bir duyarlılıkla yer verdikleri tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu eserlerin Türkçe öğretiminde kullanılabileceği ifade edilmiş olup Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere de yer verilmesi nedeniyle eser seçiminde öğrenci seviyesinin gözetilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, söz varlığı, Atatürk'ün sevdiği şarkılar

The Analysis of the Songs Loved by Atatürk in Terms of Their Lexical (Vocabulary) Features

Abstract

In this study, the songs accessed through the playlist titled "Atatürk's Favorite Songs" available on the TRT Archive platform were analyzed in terms of lexical elements within the framework of Doğan Aksan's classification. For this purpose, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was employed. The data of the study consist of 48 songs performed by different artists. The songs were examined based on Doğan Aksan's classification under the categories of proper nouns, place names, object nouns, animal names, plant names, verbs, reduplications, idioms, proverbs, and formulaic expressions.

The findings of the study indicate that, except for proverbs, artists included all of these lexical elements in their works with historical and cultural sensitivity. As a result, it was concluded that these works can be used in Turkish language teaching; however, due to the presence of Arabic and Persian-origin words, the level of the students should be taken into consideration when selecting the materials.

Keywords: Atatürk, vocabulary, Atatürk's favorite songs

Giriş

Kişilerin anlaşılabilirliği için özellikle konuşma ve yazma becerilerini geliştirmeleri önem taşımaktadır. Bu gelişimin destekleyicileri arasında söz varlığının zenginleştirilmesi yer almaktadır. Bireylerin geniş bir sözcük dağarcığının olması ve bunları yaşamlarında aktif olarak kullanmaları, kendilerini etkili bir şekilde ifade etmelerine olanak tanıyıp anlaşılabilirliklerine de katkı sağlayabilecektir. Bu eksen söz varlığının, bir dili oluşturan bütün sözcükler olarak tanımlanabileceği gibi ait olduğu toplumun dil zenginliğinin bir göstergesi olduğu da söylenebilir. Bu sebeple söz varlığının, toplumun

****Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim Ana Bilim Dalı, Karaman / Türkiye, e posta: donmzgulsum@gmail.com, ORCID: 0009-0006-2138-288X

kültürel hazinesini, düşünme şeklini ve yaşantısını ortaya koyan çeşitli dilsel unsurları da kapsadığı ifade edilebilir. Bundan kaynaklı söz varlığı üzerine gerçekleştirilen çalışmalar, dilin zenginliklerini, yapı ve kültür boyutuyla gözler önüne sermesi bakımından değer taşımaktadır.

Literatürde söz varlığı, Aksan'a (2020) göre "Dilin sözcüklerini, türetmede görev alan biçimbirimlerini, bileşik sözcük, deyim, atasözü, kalıplaşmış söz gibi öğelerini kapsar" şeklinde tanımlanmaktadır. Farklı araştırmalarda ise söz varlığı, bir dile ait sözcükler ve anlatım kalıplarından ziyade sosyal, kültürel ve bilgi birikimlerini de gösteren bir yapı olarak ifade edilmektedir (Sinan ve Demir, 2010; Yalçın, 2024, s. 16). Dile ait söz varlığı aynı zamanda, o dili konuşan anlamsal kavramlarla maddi ve manevi kültürün yansıtıcısı olarak da yer almaktadır. Bu kapsamda bir dilin söz varlığını o dilde bulunan ikilemeler, deyimler, atasözleri, kalıplaşmış ifadeler, akrabalık adları, terimler vb. oluşturmaktadır (Bahşi, 2023).

Söz varlığını meydana getiren yapılar farklı işlevlere sahiptir. Deyimler, genellikle gerçek anlamından ayrı, kendine özgü bir anlam kazanan kalıplaşmış söz öbekleriyken atasözleri, uzun deneyimler neticesinde söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte sözlerdir. İkilemeler ise biçim veya anlamca birbirleriyle ilgisi bulunan aynı, yakın veya zıt anlamlı kelimelerin art arda getirilmesiyle oluşturulan kelime gruplarıdır. Örneğin; aşağı yukarı, birer birer, hısım akraba, irili ufaklı, köşe bucak vb. (TDK, 2026). Aksan (2020) ise kalıp sözleri "çoğunlukla belli bir kişiye ya da bir olaya dayanan, çoğu kez ünlü kişilerin, sanatçıların bir olay dolayısıyla söyledikleri, dilde yerleşen ve çeşitli dillere çevrilerek genelleşen sözler" şeklinde tanımlamaktadır. Bunların yanı sıra hayvan adları, bitki adları, eşya adları, yer adları gibi söz varlığı yapıları da toplumun kültürel birikimi ve yaşayış şekli ekseninde bilgiler sunmaktadır.

Bireylerin söz varlığının zenginleştirilmesi, Türkçe öğretiminin amaçları arasında yer almaktadır. Dinleme-izleme, konuşma, okuma ve yazma olarak bilinen dört temel dil becerisinin öğrencide hedeflenen düzeyde şekillenmesi öğrencinin söz varlığıyla doğru orantılıdır (Karagöl ve Tarakçı, 2019). Bu sebeple öğretim sürecinde öğrencilerin söz varlığını zenginleştirecek, kuralcılıktan uzak ve kalıcı öğrenmeyi destekleyecek ders materyallerinin kullanılması önem taşımaktadır. Günümüzde teknolojinin de etkisiyle dilde meydana gelen değişimler (yabancı sözcüklerin dile yerleşmesi, "slm/nbr" gibi kısaltmaların kullanımının yaygınlaşması vb.) etkili bir söz varlığı öğretimi gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, ders materyallerinde kullanılan söz varlığı unsurlarının analizinin gerçekleştirilmesi; öğrencilerin dil düzeyleri ekseninde metin seçiminin yapılması, hedef dilsel birikimlerinin belirlenmesi ve eğitimin somut unsurlara dayandırılması açısından da önem arz etmektedir. Bundan yola çıkılarak söz varlığı öğretiminde etkili ve kalıcı yöntemlerin geliştirilip kullanılmasının değer kazanacağı ifade edilebilir. Ayrıca kullanılan şarkıların, öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirmesine, uzun vadede de Türkçe öğretiminin daha kolay ve zevkli olmasına katkı sağlayacağı ileri sürülebilir (Nişancı, 2013). Şarkılar tekrarlanan yapıları ve akılda kalıcılık özellikleriyle de dil öğretiminde yararlanılan etkili araçlar arasında yer almaktadır. Şarkılarda yer verilen söz varlığı unsurlarının, öğrencilerin bu ifadeleri bağlam çerçevesinde öğrenmelerine ve öğrenmenin kalıcı düzeye ulaşmasına katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu ekseninde şarkıların, eğlenceli ve kalıcı dil öğretimi noktasında etkili birer araç olacakları düşünülmektedir. Söz varlığı öğretiminde şarkılardan faydalanılması, kullanılan ders materyallerinin dilsel ve kültürel değerlerini de gözler önüne sermektedir. Türk diline önem veren ve dilin sadeleştirilmesi, zenginleştirilmesi hususunda çeşitli adımlar atan Atatürk'ün dinlediği bu eserler Türkçenin sözcük birikimini ve estetik unsurlarını yansıtan kıymetli kültürel ve dilsel miraslarımız arasında bulunmaktadır. Bu açıdan Türk diline ve kültürüne oldukça önem veren Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün müzik zevki, yalnızca sanatsal bir beğeni olmaktan ziyade millî kimliğin ve dil estetiğinin bir tesiri olarak nitelendirilebilir. Kendisinin sanata, sanatçıya ve musikiye vermiş olduğu önem de sözlerinden açık bir şekilde anlaşılabilir. Örneğin; "Efendiler! Hepiniz mebus olabilirsiniz, vekil olabilirsiniz, hatta reisicumhur olabilirsiniz, fakat sanatkar olamazsınız hayatlarını büyük bir sanata vakfeden bu çocukları sevelim" (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2026) sözü ile sanatçı olmanın diğer mesleklere oranla büyük bir yetenek gerektirdiği ve önemli bir mertebede

olduğu dile getirilmektedir. Atatürk'ün sanata ve sanatçıya verdiği bu kıymet, sanatın bireysellikten ziyade toplumsal yönünün de olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, şarkılarda geçen söz varlığı unsurlarının da toplumun kültürünü yansıtan birer araç olduğu ifade edilebilir. Neticede bu eserlerin söz varlığı ekseninde çözümlenmesi, kültürel etkililik ve sürekliliğini de takip etme noktasında kritik veriler sunması bakımından çalışmada kaynak olarak kullanılmalılarının uygun olacağı düşünülmektedir.

Bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde genellikle dili etkili bir şekilde kullandığı ve kendi kültüründen de kopmadığı için Barış Manço'nun eserlerinden yararlandığı görülmektedir. Örneğin Turanalp (2019) Şarkılarla Dinî ve Ahlaki Değer Aktarımı: Barış Manço Örneği başlıklı araştırmasında öncelikle değer, dinî değer ve ahlaki değer kavramları üzerinden değerler eğitiminde edebiyatın kullanımına değinmiş; sonra müziğin eğitimde kullanımı, Barış Manço'nun müzik hayatı ve felsefesi üzerinden Barış Manço şarkılarında dinî ve ahlaki değer aktarımlarını tespit etmeye çalışmış, şarkıların da söz varlığına yorumlayıcı bir analizle yer vermiştir. Taşdemir (2021) ise Barış Manço'nun Ezgilerindeki Ekin Değerleri isimli çalışmasında Barış Manço'nun ezgilerini söz varlığı ve kavramsal öğeler (tarih ve coğrafya öğeleri, din / inanç öğeleri ve yaşam tarzı öğeleri) ekseninde içerik analizine tabi tutmuştur. Artuç (2011) Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Barış Manço Şarkılarıyla Üst Seviyeye Türk kültürüne Ait Değerlerin Kazandırılması isimli çalışmasında atasözleri ve deyimlerin kazandırılmasında şarkıların kullanılmasıyla ilgili yöntemleri ele almaktadır. Mete, Özcan ve Şahin (2021) Barış Manço Şarkılarında Söz Varlığı başlıklı çalışmalarında ise şarkıların söz varlığını; deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, ilişki sözleri ve özel isimleri temel alarak incelemeyi amaçlamışlardır.

Türkülerin söz varlığının incelendiği çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Arıcı ve Yalçın (2024) "Bahşi Söyle Ahvalini" Belgeselinde Söz Varlığı başlıklı çalışmasında, belgeselde geçen eserlerin söz varlığını analiz etmeye çalışmıştır. Bahşi (2023) Selanik Türkülerinin Söz Varlığı ve Kültürel Motifler Açısından Değerlendirilmesi isimli çalışmasında türkülerdeki söz varlığını ve kültürel motifleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Şahin ve Kayhan (2023) ise Neşet Ertaş Türkülerinde Söz Varlığı isimli çalışmalarında Ertaş'ın türkülerinin söz varlığını; türkülerde en çok kullanılan 100 sözcük, akrabalık adları, bitki adları, enstrüman adları, eşya adları, hayvan adları, meslek adları, organ adları, özel adlar, renk adları, sayı adları, atasözleri, deyimler ve kalıp sözleri temel alarak ortaya koymaya çalışmışlardır. Suyer (2023) ise Hikâyeli Türkülerin Söz Varlığı başlıklı çalışmasında türkülerini dil açısından incelenmiştir. Bu çalışmada, kaynak olarak kullanılan Merdan Güven'in "On Bin Yılın Türküsü" ve "Kırık Sazın Türküsü" eserlerinden konu çeşitliliği dikkate alınarak seçilen elli (50) türkünün analizinin yapıldığı görülmüştür. Çalışmanın; "Ad Soylu Sözcükler (Sıfat, Zarf, Zamir, Edat; Atasözleri, Deyimler ve Yabancı Sözcükler)", "Fiil Soylu Sözcükler (Basit Fiiller, Türemiş Fiiller, Birleşik Fiiller; Kılış Fiilleri, Oluş Fiilleri)", "Sözcük Grupları" ve "Konularına Göre Adlar" olmak üzere dört ana bölüm ekseninde oluşturulduğu da araştırmada belirtilmiştir. İncelemeler neticesinde alanyazında, Türk toplumuna mal olmuş sanatçıların şarkı ve türkülerinden söz varlığı analizi kapsamında sıklıkla yararlandığı ve bu eserlerin işlevsel bir kaynak niteliği taşıdığı görülmektedir.

Sonuç olarak alanyazındaki çalışmalar irdelendiğinde söz varlığı öğretiminde şarkılar ve türkülerden büyük oranda faydalandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra araştırmaların farklı söz varlığı başlıkları ve sınıflandırmaları ekseninde ele alındığı belirtilmektedir. Ayrıca Atatürk'ün sevdiği şarkılar üzerine söz varlığı temelli herhangi bir çalışmanın yapılmış olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum literatürde önemli bir boşluk olarak nitelendirilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; literatürdeki bu boşluktan yola çıkarak çalışmada Doğan Aksan'ın sınıflandırması "özel adlar, yer adları, eşya adları, hayvan adları, bitki adları, fiiller, ikilemeler, deyimler, atasözleri ve kalıp sözler" baz alınarak Atatürk'ün sevdiği şarkıların söz varlığını belirlemektir. Araştırmanın, elde edilen bulgular neticesinde hem kültürel süreklilik hususuna katkı sağlaması hem de söz varlığı ekseninde Türkçe öğretimine işlevsel bir kaynak oluşturması hedeflenmektedir.

Atatürk'ün Sevdiği Şarkıların Söz Varlığı Çerçevesinde İncelenmesi

Bu amaca göre çalışmanın ana problemi: "Atatürk'ün sevdiği şarkılarda tespit edilen söz varlığı unsurları nelerdir ve bunların şarkılardaki dağılımları nasıldır?" şeklindedir, alt problemleri ise şunlardır:

Atatürk'ün sevdiği şarkılarda;

- Temel sözlük birimlerinden (isimler, özel adlar, bitki adları, hayvan adları, eşya adları, yer adları, fiiller) hangileri ne ölçüde yer almaktadır?
- Kalıplaşmış dil yapılarından (deyimler, atasözleri, kalıp sözler, ikilemeler) hangileri ne sıklıkla kullanılmaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmada veri toplama aşaması doküman incelemesi, verilerin çözümlenmesi ise içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması planlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu yöntem; araştırmanın veri setini oluşturan kaynakların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak da ifade edilebilir (Özkan, 2019). Ayrıca doküman incelemesi yöntemi "zaman kullanımı açısından verimli bir yöntem olması, örneklem büyüklüğü, kullanılabilirlik, düşük maliyet, tekrar kullanım, bireysellik ve özgünlük, kesinlik, geniş kapsam ve zaman, tepkiselliğin olmaması, kolay ulaşılamayacak verilere ulaşma, konunun ve verinin niteliği" (Kıral, 2020) gibi avantajları bakımından da sıklıkla tercih edilmiştir. İçerik analizi ise yapılan işlemi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamak (Yıldırım ve Şimşek, 2008) amacıyla kullanılan bir yöntemdir.

Doküman

Araştırma kapsamında yararlanılacak olan TRT Dinle platformunda yer alan "Atatürk'ün Sevdiği Şarkılar" isimli çalma listesinde 89 şarkı bulunmaktadır. Ancak aynı şarkının farklı sanatçılar tarafından seslendirilmiş olması ve bazı şarkıların sözsüz olması sebebiyle 41 şarkıya çalışmada yer verilememiş, aynı isimde olup söz varlığı ekseninde farklılık gösteren varyantlar (Sarı Zeybek) ve ismen farklı olup benzer sözleri bulunanlar (Dayler Dayler, Dağlar Dağlar Viran Dağlar, Edirne Köprüsü Taştan) da incelemeye tabi tutularak çalışma 48 şarkı üzerinden gerçekleştirilmiştir.

"Kimseye Etmem Şikayet, Havada Bulut Yok, İzmir'in Kavakları, Bir Fırtına Tuttu Bizi, Dayler Dayler, Yanık Ömer, Şu Dalmadan Geçtin mi?, Sarı Zeybek, Gemilerde Talim Var, Manastır Türküsü, Kırmızı Gülün Alı Var, Mani Oluyor Halimi Takrire, Vardar Ovası, Çanakkale İçinde, Ah Bir Ataş Ver, Cana Rakibi Handan Edersin, Çökertme, Çalın Davulları, Aşımın Kaşları Kara, Bülbülüm Altın Kafeste, A Benim Mor Çiçeğim, Çile Bülbülüm Çile, Fikrimin İnce Gülü, Üsküdar'a Gider İken, Sarı Zeybek, Edirne Köprüsü Taştan, Köşküm Var Deryaya Karşı, Elmayı Nazik Soyarlar, Atabarı, Pencere Açıldı Bilal Oğlan, Hoş Gelişler Ola, Al Fadime'm, Köprüden Geçti Gelin, Elif Dedim, Eklemedir Koca Konak, Alıda Verin Barutuma Saçma, Kumandanlarım Yürü, Urfa'ya Paşa Geldi, Öyle Bir Afet-i Yekta-yı Emelsin Meleşim, Gelmiş Değil Böyle Peri, Mendilimin Yeşili, Şahane Gözler Şahane, Ben Havada Uçar İdim, Gemi Kalkar, Estergon Kalesi, Nigahı Mestine, Dağlar Dağlar Viran Dağlar" isimli şarkılar bu araştırmanın dokümanlarını oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın kaynağı olarak TRT Dinle platformunda yer alan Atatürk'ün Sevdiği Şarkılar isimli çalma listesindeki 48 şarkı belirlenmiştir. Şarkıların hem dönemin özelliğini yansıtmaları hem söz varlığı açısından zengin olmaları hem de Türk diline büyük önem veren Mustafa Kemal Atatürk'ün kıymet vererek dinlediği parçalar olmaları bakımından incelemeye değer görülmüştür. Ayrıca doküman incelemesi yönteminde; geçmişteki olguların yer aldığı yazı, resim ve ses kayıtları, raporlar gibi arşiv belgeleri dikkate alındığı gibi araştırma sürecinde ortaya çıkan ya da oluşturulan resim, rapor, tutanak

gibi belgeler de işleme tabi tutulabilmektedir (Sak vd., 2021). Bu doğrultuda şarkı sözleri dinlenerek yazılı metne dönüştürülmüş ve analizleri böylelikle gerçekleştirilmiştir. Word platformunda yazılan şarkı metinleri belirlenen söz varlığı başlıkları ekseninde incelenerek veriler toplanmıştır. Toplanan veriler sınıflandırılarak sıklık tabloları şeklinde düzenlenmiştir. İki araştırmacı tarafından elde edilen bulgular karşılaştırılarak görüş birliğine varılmıştır. Bundan yola çıkılarak da tablolar ekseninde verilerin sıklık dağılımları saptanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada TRT Dinle platformunda bulunan “Atatürk’ün Sevdiği Şarkılar” isimli çalma listesinde yer alan 48 şarkının analizi esnasında, elde edilen söz varlığı unsurları belli başlıklar ekseninde: özel adlar, yer adları, eşya adları, hayvan adları, bitki adları, fiiller, ikilemeler, deyimler, atasözleri ve kalıp sözler gibi başlıklar altında sınıflandırılmış ve güvenilirlik açısından iki farklı kodlayıcı tarafından birbirinden bağımsız olarak analizleri gerçekleştirilmiştir. Devamında sonuçlar karşılaştırılmış ve verilerde uyumsuzluklara rastlanıldığı durumlarda görüş alışverişi gerçekleştirilerek fikir birliğine varılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Yapılan çalışmada kodlamaların güvenilirliğini ölçmek amacıyla Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği “Güvenirlik = Görüş birliği / (Görüş birliği + Görüş ayrılığı) × 100” formülü kullanılmıştır. Miles ve Huberman’a (1994) göre %80 ve üzeri değerler, güvenilirlik açısından güçlü olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda kodlayıcılar arası uyumun %82 olarak tespit edilmesi çalışmanın güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. Görüş ayrılığı bulunan söz varlığı unsurları yeniden değerlendirilmiş ve kodlayıcıların ortak görüşleri doğrultusunda son hâline getirilmiştir. Böylece araştırma bulgularının tutarlılığı arttırılmaya çalışılmıştır. Kodlayıcılar tarafından farklı değerlendirilen veya sınıflandırılmasında tereddüt yaşanan söz varlığı unsurları yeniden incelenmiş ve ortak değerlendirme sonucunda son hâline getirilmiştir. Söz varlığı unsurlarının tespitinde başvuru kaynakları olarak TDK Güncel Sözlük (TDK, 2026), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2 (Aksoy, 1997) kullanılmıştır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışma “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamına uygun olarak yürütülmüştür.

Bulgular

Tablo 1.

Şarkılarda Birden Fazla Kullanılan Sözcükler ve Sıklık Sıralaması

Sözcük	Sıklık	Sözcük	Sıklık	Sözcük	Sıklık	Sözcük	Sıklık
Bülbül	21	Bitez	7	Üsküdar	4	Yaprak	3
Aman aman	20	Yalı	7	Karataş	4	Selvi	3
Gelmek	17	Çalmak	7	Urfa	4	Konak	3
Dağ	15	Gitmek	7	Mehmet Ağa	4	Dayler	3
Aldanamamak	14	Yurt	6	Kuş	4	Çeşme	3
Olmak	13	Bayrak	6	Mezar	4	Cihan	3
Yürümek	13	Çalıp oynamak	6	Bağ	4	Manastır'ın ortası	3
Görmek	13	Hey gidi	6	Köprü	4	Kundura	3
Gül	12	Vermek	6	Kurşun	4	Cepken	3
Demek	12	Uykudan uyanmak	6	Top	4	Sarı lira	3
Almak	12	Yanmak	6	Seni seni	4	Gömlek	3
Oynamak	12	Ötmek	6	Vay vay	4	Sağdan sola	3

Atatürk'ün Sevdiği Şarkıların Söz Varlığı Çerçevesinde İncelenmesi

Dayanamamak	12	Ağlatmak	6	Ciğerine ateş salmak (Ateş salmak)	4	Soldan sağa	3
Halil	11	Çanakkale	5	Ne çare	4	Yüzu gülmek	3
Bakmak	11	Allah	5	Eğilmek	4	Kalbi ağlamak	3
Efe / Doru efe	10	Aspat	5	Arzu etmek	4	Kurban olmak	3
Bahçe	10	Tuna / Tuna Boyu	5	Yetişmek	4	El ne karışır	3
Mendil	10	Paşa	5	Bulmak	4	Açılmak	3
Ömer (Yanık/Yiğit)	9	Karakol	5	Varmak (Evlenmek)	4	Karakola gitmek	3
Fadime	9	Ev / Evlerinin önü	5	Sabah olmak	4	Söylemek	3
Yol	9	Pencere	5	Köprüden geçmek	4	Karışmak	3
Üzmek	9	Tahta	5	Kaynamak	4	Seyreylemek	3
Ali / Yörük Ali	8	Hal bilmemek	5	Yaşasın	4	Varmak	3
Bilal Oğlan	8	Benim olmak	5	Teslim olmamak	4	Durmak	3
Türk	8	Ne olmak	5	Temaşa gelmek	4	Namaz kılmak	3
Yemeni	8	Çıkmak	5	Boşa gelmek	4	Geri Dönmemek	3
Dönmek	8	Doldurmak	5	Kanı durmamak	4	Akmak	3
Sallamak	8	Söz anlamamak	5	Yemen	3	Muş	2
Uyanmak	8	Sarı zeybek	4	Ata	3	Çakıcı (Çakırcalı Mehmet Efe)	2
Recep	7	Vardar Ovası	4	Süleyman	3	Dalma	2

Tablo 1. (Devamı)

Sözcük	Sıklık	Sözcük	Sıklık	Sözcük	Sıklık	Sözcük	Sıklık
Mayadağ	2	Silah	2	Yardan ayrı düşmek	2	Koymak	2
Çökertme	2	Para	2	Çaresiz dertlere düşmek	2	Sallanıp gelmek	2
İbra'm Çavuş	2	Testi	2	Gönül eğlememek	2	Boyuna bakmak	2
Gülsüm	2	Direk (Gemilerin direği)	2	Bir olmak, pir olmak	2	Kaymak	2
Edirne Köprüsü	2	Kafes	2	Derde çare olmak	2	Mezar kazmak	2
Atabarı	2	Setre	2	Eyvah olsun	2	Götürmek	2
Elif	2	Etek	2	Aman başı selamet olmak (Başı selamet olmak)	2	Feleğe neylemek	2
Muğla	2	Piştov	2	Allah'ıma emanet	2	Yağmur almak	2
Gövel / Gövelin dağı	2	Kalem	2	Ağlamak	2	Yaraşmak	2
Çemen	2	Barut	2	Titremek	2	Patlamak	2
Kavak	2	Saçma	2	Yakmak	2	Haklamak	2
Fidan	2	Boncuk	2	Yatmak	2	Yalvarmak	2
Çınar	2	Baka baka	2	Gözü süzülme	2	Öpmek	2
Har (diken)	2	Dayler dayler	2	Min olmak	2	Yazılmamak	2
Elma	2	Aheste aheste	2	Yaşamak	2	Nasıl etmek	2
Ayva	2	Minolar minolar	2	Bitmek	2	Yanıp kul olmak	2
Nar	2	Oy oy	2	Geçmek	2	Al olmak	2
Menekşe	2	Sözünde durmak / durmamak	2	İçmek	2	Alivermek	2
Derya	2	Mahşere kaldı	2	Islanmak	2	Kalmak	2
Köy	2	Göz süzmek	2	Yağmur yağmak	2	Sebep olmak	2
Burç (Dağın burcu)	2	Yüreğinden kanlar damlamak	2	Batmak	2	Gurbet ele gitmemek	2
Havuz	2	Çatal olmak	2	Giymek	2	Üşümek	2
Pınar	2	Yanık olmak	2	Mani olmak	2	Donmak	2
Güverte	2	Kıyamet kopmak	2	Mahvolmak	2	Oturuvermek	2
Yayla	2	Başından sevdayı almak	2	Terk eylemek	2	Bakamamak	2

Yer	2	Baştan çıkarmak	2	Eylenememek	2	Erimek	2
Fes	2	Sevdiğine yanmak	2	Duramamak	2		
Kemer	2	Kul olmak	2	Kazanamamak	2		
Pul	2	Deli olmak	2	Vurmak	2		

Tablo 1' de "Atatürk'ün Sevdiği Şarkılar" isimli çalma listesinde yer alan kırk sekiz şarkıda birden fazla kullanılan sözcüklere yer verilmiştir. Tablo ekseninde en çok "bülbül" sözcüğünün 21 ve "aman aman" ifadesinin de 20 kez şarkılarda geçtiği görülmüştür. Bu sözcükleri "gel-" fiili izlemektedir. Ayrıca sıklık tablosunda yer verilen sözcüklerin şarkılardaki durumlarının bir kısmı, örnek olarak aşağıda sunulmuştur.

"Bülbülüm altın kafeste

Bülbülüm altın kafeste

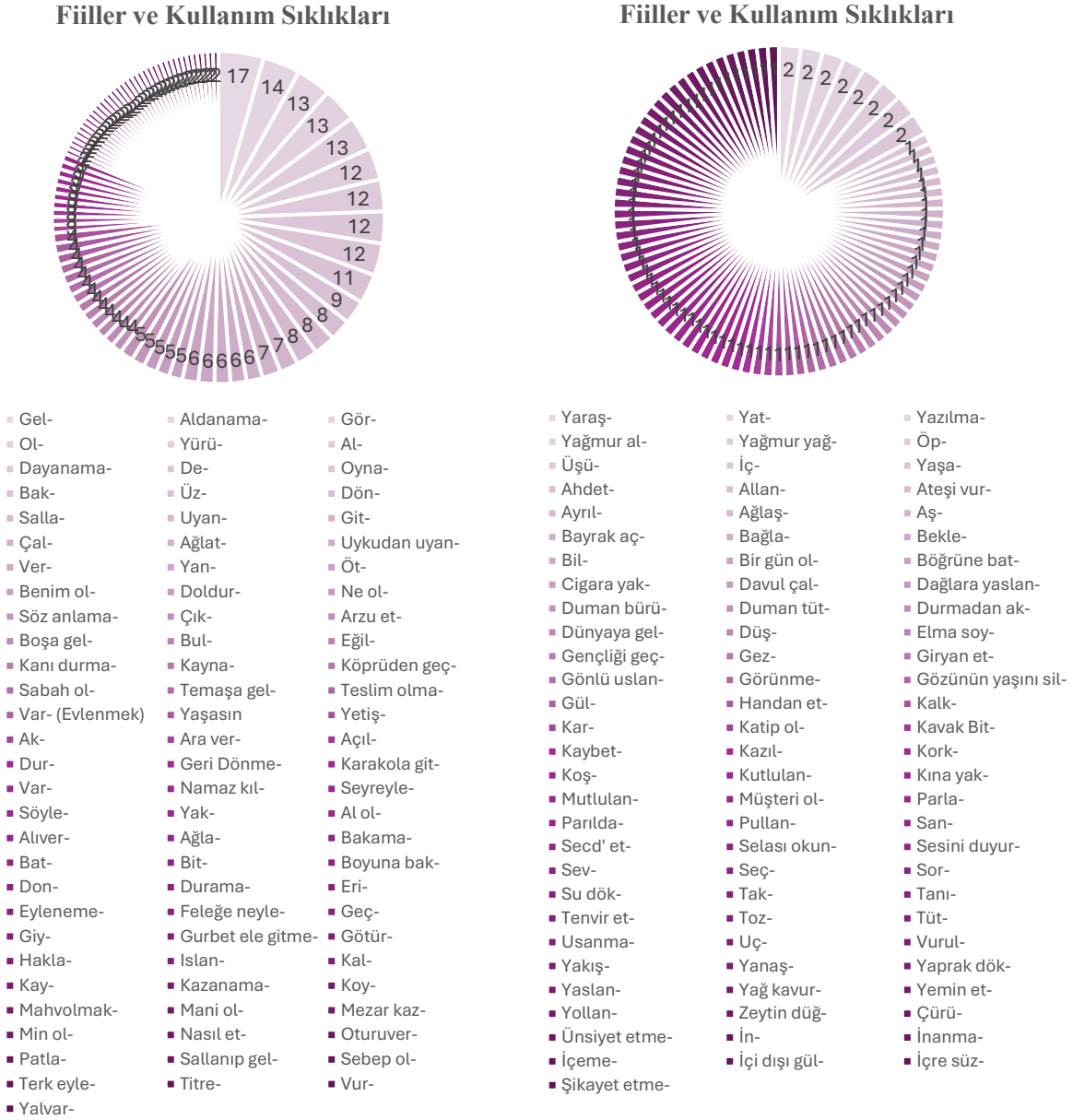
Öter aheste aheste

Öter aheste aheste" (Bülbülüm Altın Kafeste)

"Kırmızı gülün alı var, aman aman

Her gün ağlasam da yeri var" (Kırmızı Gülün Alı Var)

Tablo 2.

Tablo 2’de analizi yapılan şarkılarda kullanılan fiillerin sıklıkları sunulmuştur. Bu doğrultuda “gel-” fiilinin en çok kullanıldığı ardından “aldanama-” fiilinin takip ettiği görülmüştür. Yapı açısından da basit, türemiş ve birleşik sözcüklere şarkılarda yer verildiği saptanmıştır.

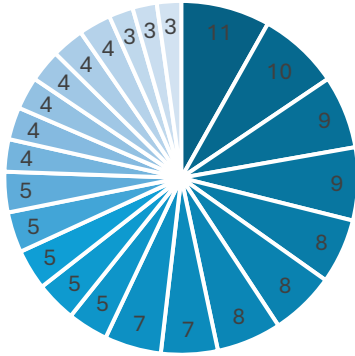
“Urfa’ya Paşa geldi, anam,
Urfa’ya Paşa geldi.

Tahta temaşa geldi, anam,
Tahta temaşa geldi.” (Urfa’ya Paşa Geldi)

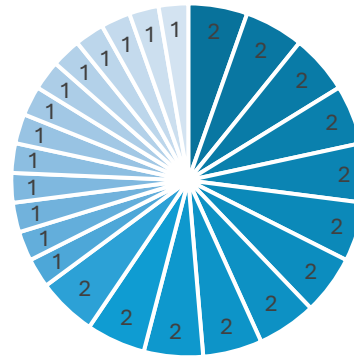
“Ben sana dayanamam yarım, ben sana aldanamam” (Bülbülüm Altın Kafeste)

Tablo 3.

Özel Adlar ve Kullanım Sıklıkları

Özel Adlar ve Kullanım Sıklıkları

Tablo 3'te temel söz varlığı unsurları arasında yer alan özel isimlere, şarkılarda birçok defa yer verildiği görülmüştür. İnsan isimlerine ek olarak yer adı, ünvan adı, millet adı vb. unsurlar da şarkılarda yer almıştır.

“Çökertme'den çıktım da Halil'im

Aman, başım selamet” (Çökertme)

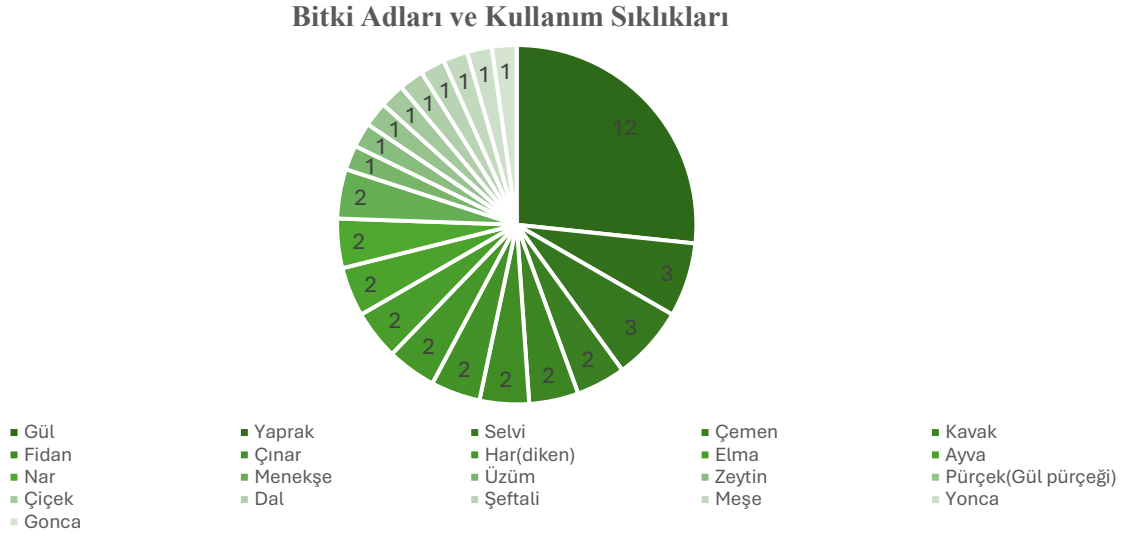
“Eyvah olsun telli de doru efem şanına

Eğil bir bak mor cepkenin efem kanına” (Zeybek Yemini Sarı Zeybek)

“Arş, arş, arş ileri, ileri, arş ileri!

Marş ileri, dönmez geri Türk'ün askeri!” (Hoş Gelişler Ola)

Tablo 4.

Tablo 4'te şarkılarda yer verilen bitki isimleri sunulmuştur. Şarkılarda en çok "gül" sözcüğüne 12 ve "yaprak ile selvi" sözcüklerine de 3 kez yer verildiği görülmüştür.

"Fikrimin ince gülü

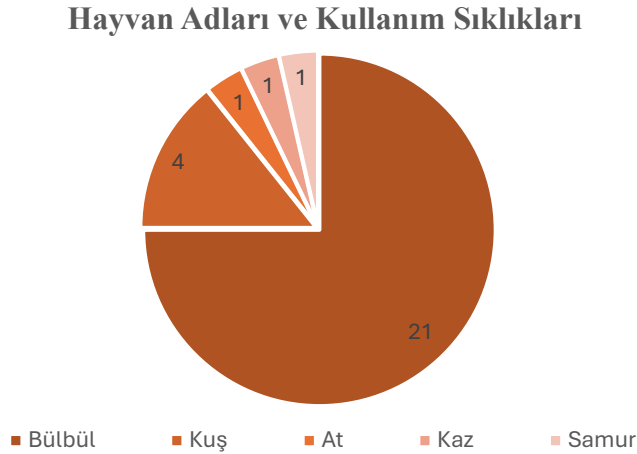
Kalbimin şen bülbülü" (Fikrimin İnce Gülü)

"İzmir'in kavakları

Dökülür yaprakları" (İzmir'in Kavakları)

Çanakkale İçinde Bir Uzun Selvi" (Çanakkale İçinde)

Tablo 5.

Tablo 5'te şarkılarda yer verilen hayvan isimleri sunulmuştur. Şarkılarda en çok "bülbül" sözcüğüne 21 ve "kuş" sözcüğüne ise 4 kez yer verildiği saptanmıştır.

"Bülbülüm gel de dile

Söyle benimle bile

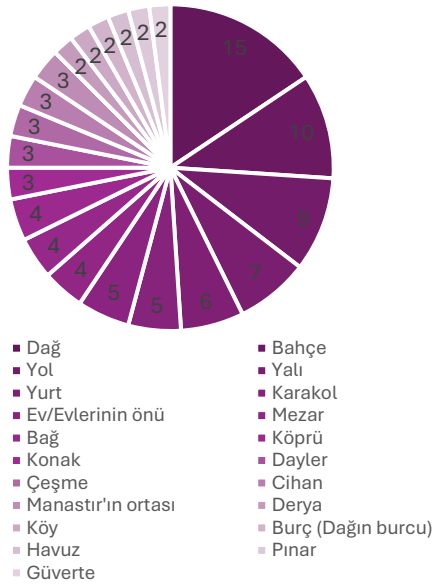
Sesini duyur ele" (Çile Bülbülüm Çile)

"Kuş kanadı kalem olsa aman

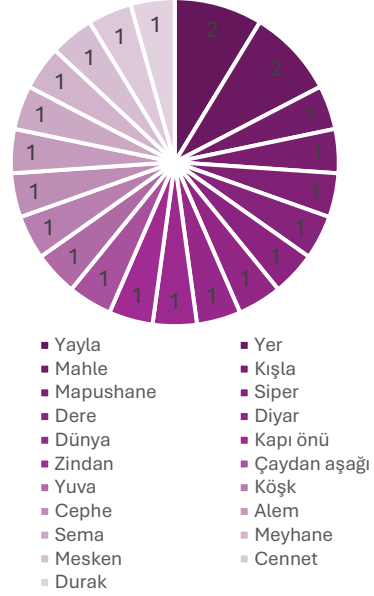
Ah yazılmaz benim derdim” (Elif Dedim)

Tablo 6.

Yer Adları ve Kullanım Sıklıkları

Yer Adları ve Kullanım Sıklıkları

Tablo 6’da şarkılarda kullanılan yer isimleri verilmiştir. En fazla “dağ” sözcüğünün 15 devamında sırasıyla “bahçe” 10, “yol” 9, “yalı” sözcüğünün de 7 kez şarkılarda geçtiği görülmektedir.

“Dağlar dağlar, viran dağlar;

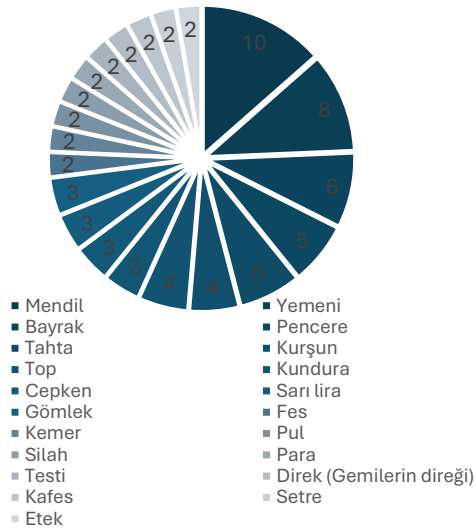
Yüzüm güler, kalbim ağlar.” (Dağlar Dağlar Viran Dağlar)

“Allı yemeni Bilal Oğlan, pullu yemeni

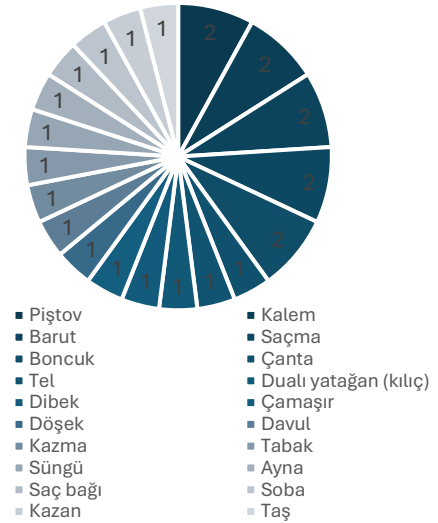
Bir bahçeden, bir bahçeye salla yemeni” (Pencere Açıldı Bilal Oğlan)

Tablo 7.

Eşya Adları ve Kullanım Sıklıkları

Eşya Adları ve Kullanım Sıklıkları

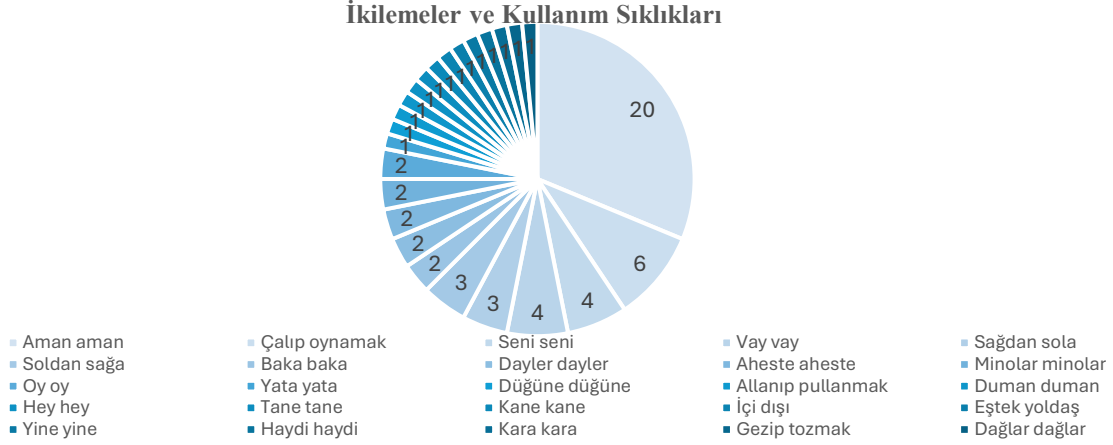

Tablo 7’de şarkılarda yer verilen eşya isimleri sunulmuştur. En çok “mendil” sözcüğüne 10 kez devamında ise “yemeni” 8 ve “bayrak” sözcüğüne de 6 kez yer verildiği görülmüştür. Ayrıca “dualı yatağan” ifadesinin de kutsanmış kılıç anlamında kullanıldığı saptanmıştır.

Atatürk'ün Sevdiği Şarkıların Söz Varlığı Çerçevesinde İncelenmesi

“Mendilimin yeşili, amam aman,
Ben kaybettim eşimi.
Al bu mendil sende dursun,
Sil gözünün yaşını.” (Mendilimin Yeşili)
“Allı yemeni Bilal Oğlan, pullu yemeni
Bir bahçeden, bir bahçeye salla yemeni” (Pencere Açıldı Bilal Oğlan)
Askerin, milletin, bayrağınla çok yaşa! (Hoş Gelişler Ola)

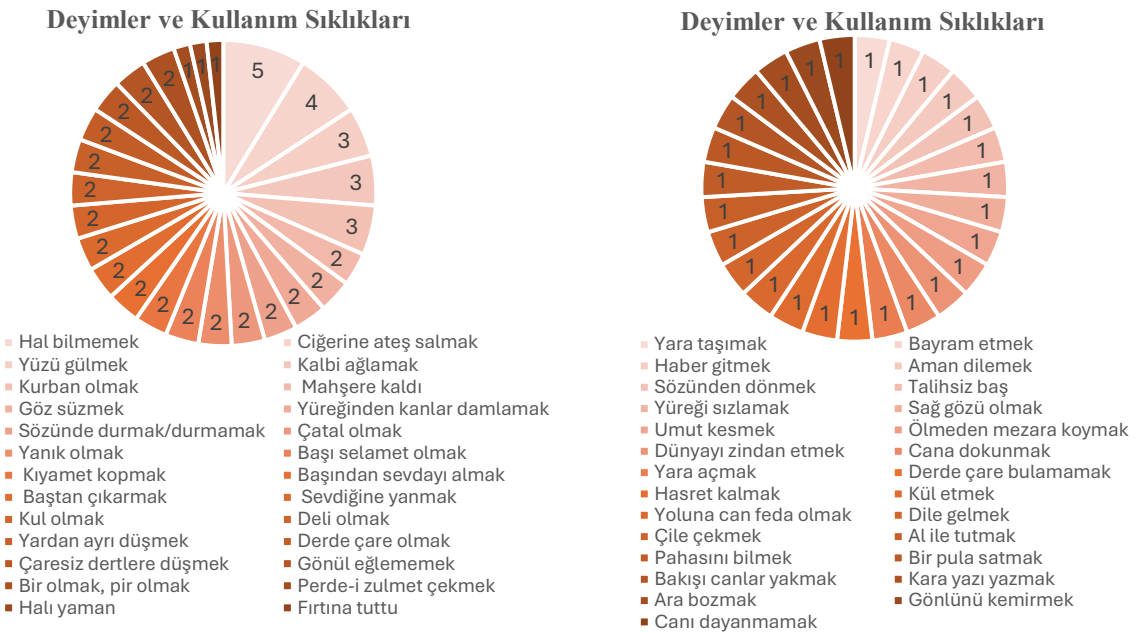
Tablo 8.

Tablo 8’de şarkılarda kullanılan ikilemeler sunulmuştur. Eserlerde en fazla kullanılan “aman aman” ifadesi 20 kez, “çalın oynamak” ifadesi de 6 kez yer almaktadır.

“Çalın davulları çaydan aşıya, aman aman!
Mezarımı kazın, bre dostlar, belden aşıya.” (Çalın Davulları)
“Bu yurdun kızları, hepsi de yavuz
Biz çalar oynarız.” (Manastır Türküsü)

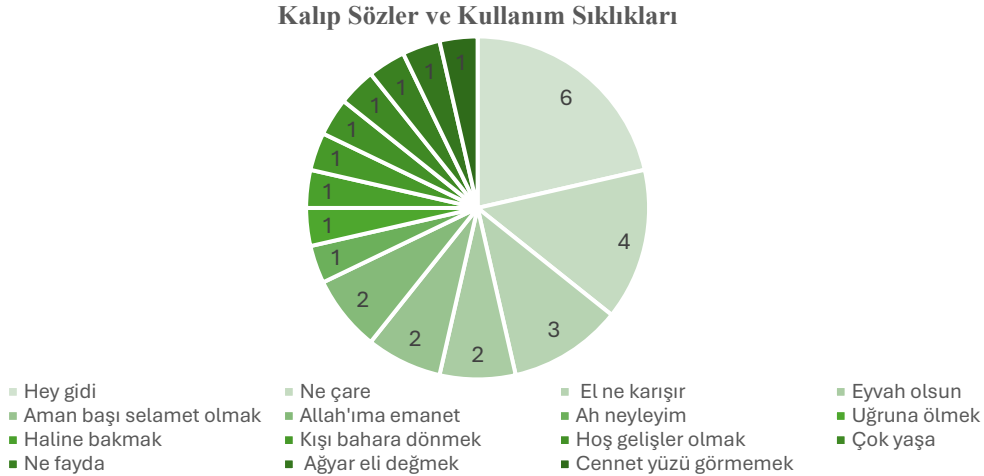
Tablo 9.

Tablo 9’da şarkılarda yer verilen deyimler sunulmuştur. Parçalarda en fazla “hal bilmemek” deyiminin 5 kez, “ciğerine ateş salmak” deyiminin ise 4 kez geçtiği görülmektedir. Tabloda yer alan sözcüklerin şarkılardaki kullanımlarına dair örnekler aşağıda verilmiştir.

“Köprüden geçti gelin,
Saç bağın düştü gelin.
Diloy loy haldan bilmez, diloy loy!
Söz anlamaz ne çare...” (Köprüden Geçti Gelin)

Tablo 10.

Tablo 10’da kalıplaşmış sözlerden “hey gidi”, “ne çare”, “el ne karışır” ifadeleri, şarkılarda en çok kullanılan kalıp sözlerdir. İncelenen 48 eserin 11’inde bu kalıp sözlere rastlanmıştır. Sıklık sayıları dikkate alınmadığında, şarkılarda toplam 15 ayrı kalıp söze yer verildiği görülmüştür.

“Hey gidinin efesi... Efesi
Efelerin efesi” (Şu Dalmadan Geçtin mi?)
“Diloy diloy diloy diloy loy,
Halden bilmez, diloy loy,
Söz anlamaz, ne çare.” (Köprüden Geçti Gelin)

Bunun dışında incelenen şarkılarda atasözlerinin kullanılmadığı saptanmıştır. Söz varlığı açısından eserler zenginlik gösterse de hem yalın bir Türkçeyle oluşan hem de günümüz Türkçesiyle anlaşılma noktasında zorluk yaratabilecek Osmanlı Türkçesine özgü ifadelerin bazı şarkılarda yer aldığı tespit edilmiştir. Şarkıların sözlerine bakıldığında Osmanlı Türkçesinde sıklıkla kullanılan Arapça ve Farsça kökenli ifadeler yer verildiği görülmüştür. Aşağıda buna yönelik örnekler sunulmuştur. Ayrıca ikinci örnekte yer alan “Perde-i zûlmet” ifadesi Farsça bir tamlama olup “karanlık perdesi” anlamına gelmektedir.

“Cânâ, rakîbi handân edersin;
Ben bî-nevâyı giryân edersin.
Bîgânelerle ünsiyet etme,
Bana cihanı zindân edersin.” (Cana Rakibi Handan Edersin)
“Titrerim mücrim gibi baktıkça istikbâlîme,
Perde-i zûlmet çekilmiş, korkarım ikbâlîme,” (Kimseye Etmem Şikâyet)

Tartışma ve Sonuç

Yapılan bu çalışmada Atatürk'ün sevdiği şarkıların söz varlığı analiz edilmiştir. Şarkıların söz varlığını Aksan'ın sınıflaması doğrultusunda "Fiiller, özel adlar, yer adları, eşya adları, hayvan adları, bitki adları, ikilemeler, deyimler, kalıp sözler, atasözleri" ekseninde çözümlenmek amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Bu çalışmaya TRT Dinle platformundan ulaşılan "Atatürk'ün Sevdiği Şarkılar" isimli çalışma listesine yer alan 48 şarkı kaynak oluşturmuştur. Bu 48 şarkı incelendiğinde, şarkılarda en fazla "bülbul" 21 ve "aman aman" ifadesinin ise 20 kez yer verildiği belirlenmiştir.

Eserlerde fiil kullanımlarının da fazla olduğu görülmüş ve en fazla "gel-" fiiline yer verildiği tespit edilmiştir. Bu sonuç Arıcı ve Yalçın (2024) tarafından gerçekleştirilen "Bahşı Söyle Ahvalini" Belgeselinde Söz Varlığı isimli çalışmanın sonucuyla da örtüşmektedir.

Şarkılarda özel isimlere de sıklıkla yer verildiği saptanmıştır. Özellikle özel isimlerin, insan isimlerine ek olarak yer adı, ünvan adı, millet adı vb. şeklinde sunuldukları görülmüştür. "Hoş Gelişler Ola" parçasında geçen "Türk" ifadesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Ayrıca "Kurtuluş Savaşı", "Çanakkale" ve "Mustafa Kemal Paşa" ifadelerinin de şarkılarda kullanılması bazı şarkıların yazılmasında tarihsel olayların etkili olması (Çanakkale İçinde, Ah Bir Ataş Ver, Çökertme vb.) o dönemin sanatçıların tarihsel duyarlılığının gelişmiş olduğunu, kültürel bağlarından kopmadıklarını aksine kendi tarzlarında eserler sunarak bu kültürel ve tarihsel bağları sağlamlaştırma yoluyla korumayı amaçladıklarını da düşündürmektedir. Genel olarak eserlerde bu sözcüklere yer verilmesi dönemin sanatçıların gelişmiş bir özel ad birikimine de sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca şarkılarda yer adlarında en çok "dağ" sözcüğünün, eşya adlarında ise "mendil" sözcüğünün kullanıldığı da saptanmıştır.

Eserlerde bitki adı kullanımlarıyla da karşılaşmıştır. Büyük oranda şiir, şarkı ve türkülerde geçen sevgiliyle özdeşleştirilen, aşkın bir simgesi halini alan "gül" ifadesinin bu eserlerde toplamda 12 kez geçtiği tespit edilmiştir. "Fikrimin İnce Gülü", "Ben Havada Uçar İdim", "Al Fadime'm", "Kırmızı Gülün Alı Var", "Yanık Ömer" ve "Havada Bulut Yok" isimli parçalarda "gül" kullanımına rastlanmıştır. Bu sonuç Arıcı ve Yalçın (2024) tarafından gerçekleştirilen "Bahşı Söyle Ahvalini" Belgeselinde Söz Varlığı isimli çalışma ile Mete, Özcan ve Şahin (2021)'in bir çalışması olan Barış Manço Şarkılarında Söz Varlığı başlıklı çalışmayla da tutarlılık gösterdiği ortaya konulmuştur.

Şarkılarda bitki isimleri kadar sayıca ve türce fazla olmasa da hayvan isimlerine de yer verilmesi dikkat çekmiştir ancak asıl dikkat çeken "bülbul" sözcüğünün toplamda 21 kez şarkılarda geçmiş olmasıdır. Bu durumun da "Gül ile Bülbulün Aşkı" anlatısının sanatçılar tarafından içselleştirilmesi ve bu doğrultuda klasik şiirde bülbulün, güle âşık, daima feryat eden âşık olması sebebiyle hem aşkın hem de ıstırapın sembolü haline gelmesinden kaynaklandığı söylenebilir (Hekimoğlu, 2025). Pala'ya göre (aktaran Tanç, 2009) efsanede gül, ilk yaratıldığında soluk renkli bir çiçekmiş, bülbul de ona aşık olmuş ve açılışını görebilmek için dikenlere rağmen geceler boyunca dallarına konup yalvarmış. Gül bu yalvarmalara aldırış etmezmiş. Ne zaman ki bülbul kendinden geçip gülün dikenlerine saplanarak bağrını kanatıncaya kadar işte güle kırmızı rengini veren de bülbulün aşk için akıttığı bu kanmış. Bu doğrultuda sanatçıların yine kültürlerine ve anlatılarına ne denli bağlı olduklarını, sanatlarını da aktarım aracı olarak kullandıklarını görmekteyiz. Ayrıca şarkılarda "bülbul" 21, "kuş" 4, "at" 1, "kaz" 1 ve "samur" sözcüğünün de toplamda 1 kez şarkılarda geçtiği ve toplamda 5 hayvan türüne yer verildiği görülmüştür.

Eserlerde ikileme ve kalıp söz kullanımlarıyla da karşılaşmıştır. İkileme noktasında en fazla "aman aman" ifadesinin 20 kez, kalıp söz noktasında da "hey gidi" ifadesinin de 6 kez geçtiği belirlenmiştir. Bunların yanı sıra şarkılarda deyim kullanımları da saptanmıştır. "Köprüden Geçti Gelin" isimli parçada yer alan ve 5 kez tekrarlanan "Hal bilmemek" ifadesi deyimler arasında en çok bulunan

ifade olmuştur. Deyimler arasında günlük konuşma dilinde görülen “hasret kalmak”, “yüzü gülmek”, “kalbi ağlamak” ve “bayram etmek” gibi deyimlere de sıklıkla yer verilmiştir. Ayrıca incelenen şarkılarda atasözlerinin kullanılmadığı görülmüş, bu durumun da dikkat çekici bir bulgu olduğu değerlendirilmiştir. Bunun dışında günlük dilde pek kullanılmayan Farsça bir tamlama olan “karanlık perdesi” anlamına gelen “Perde-i zulmet” ifadesinin de “Kimseye Etmem Şikâyet” isimli parçada geçtiği saptanmıştır.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmayla Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün müzik zevkinin yalnızca sanatsal bir beğeniden ibaret olmadığı, bu şarkıların millî kimliği ve dil zenginliğini yansıtan söz varlığı açısından zengin eserler oldukları ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda eserlerden Türkçe öğretiminde yararlanılabileceği söylenebilir. Ancak eserlerde Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere de yer verilmesi nedeniyle eser seçiminde öğrenci seviyesinin gözetilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Atatürk’ün sevdiği şarkıların söz varlığı analizinin sonucunda, bazı şarkıların büyük ölçüde yalın bir Türkçe ile ele alınmış olmasından bazılarınsa bunun aksine içerisinde Osmanlı Türkçesinden kaynaklı Arapça ve Farsça ifadeleri içermesi nedeniyle öğrencilerin dil seviyesi gözetilerek bu şarkıların Türkçe öğretimine entegre edilmesi önerilmektedir.

Bunun dışında şarkılar; tekrarlayan yapısı, akılda kalıcılık özelliği, alışılmışın dışında bir etkinlik fikri olması ve dikkat çekici olması nedeniyle söz varlığı öğretiminde ve gelişiminde, kalıcı öğrenmede etkin olabilecek temel bir materyal olma özelliği göstermektedir. Bunlardan yola çıkılarak öğrencilerin düzeyleri göz önünde bulundurulduğu takdirde uygun şarkıların Türkçe derslerinde, etkinlik olarak kullanılabileceği öğretmenlere önerilmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamına uygun olarak yürütülmüştür. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. *(Zorunlu beyan)*

Etik Kurul İzni

Bu çalışmada analizi gerçekleştirilen şarkılara TRT Dinle platformundan ulaşıldığı ve araştırma kapsamında kişi/kişilerin herhangi bir katılımının bulunmaması nedeniyle “Etik Kurul İzni”ne ihtiyaç duyulmamıştır.

Yazarların Katkı Oranı

Bu çalışma tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın aşamaları; konunun belirlenmesi, şarkı sözlerinin Word dosyasına aktarılması, eserlerdeki söz varlığı unsurlarının saptanması, verilerden Excel tablosu oluşturulması, veri grafiklerinin oluşturulması, analizlerinin gerçekleştirilip bulguların yorumlanması) araştırmacı tarafından yürütülmüştür.

Çıkar Çatışması

Bu araştırma dahilinde herhangi bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynaklar

Aksan, D. (2020). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim* (Cilt 3). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1997). Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1: Atasözleri sözlüğü. İnkılâp Kitabevi.

Aksoy, Ö. A. (1997). Atasözleri ve deyimler sözlüğü 2: Deyimler sözlüğü. İnkılâp Kitabevi.

Atatürk'ün Sevdiği Şarkıların Söz Varlığı Çerçevesinde İncelenmesi

Arıcı, A., & Yalçın, G. (2024). "Bahşı Söyle Ahvalini" Belgeselinde Söz Varlığı. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 57-65. <https://doi.org/10.47770/ukmead.1422549>

Artuç, S. (2011). Yabancılara Türkçe öğretiminde Barış Manço şarkılarıyla üst seviyeye Türk kültürüne ait değerlerin kazandırılması. *Türk Yurdu*, 102(312).

Bahşi, B. (2023). Selanik türkülerinin söz varlığı ve kültürel motifler açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 144-155. <https://doi.org/10.32321/cutad.1182670>

Hekimoğlu, S. (2025). "Bülbül" Mazmunu Etrafında Üç Şiirin Karşılaştırması. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, 10(20), 51-64. <https://doi.org/10.53427/katre.1782771>

Karagöl, E., & Tarakcı, R. (2019). Söz varlığı öğretimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(222), 149-171.

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbid/issue/54983/727462>

Mete, G., Özcan, M., & Şahin, T. G. (2021, 14-16 Ekim). Barış Manço şarkılarında söz varlığı [Tam metin]. *Uluslararası Türk Dünyası Sempozyumu*, Rize, Türkiye.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage.

Nişancı, İ. (2013). Türkçe şarkıların dil öğretiminde kullanımı. UTEK, 1-15.

Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Akademi.

Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>

Sinan, A. T., & Demir, S. (2010). Dil bilimini sevdiiren adam: Prof. Dr. Doğan Aksan (1929-2010). *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 639-662. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1774>

Suyer, Ü. G. (2023). *Hikâyeli türkülerinin söz varlığı* (Tez No. 777240) [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Şahin, T. G., & Kayhan, B. (2023). Neşet Ertaş türkülerinde söz varlığı. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(1), 69-87. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1082461>

Tanç, N. (2009). Rifâî'den Oscar Wilde'a gül ve bülbül. *Journal of Turkish Research Institute*, 15(39), 967-987.

Taşdemir, E. (2021). *Barış Manço ezgilerinde ekin değerleri* (Tez No. 687726) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü. (2026). *Atatürk'ün musiki anlayışı*. <https://dosim.ktb.gov.tr/TR-317364/ataturkun-musiki-anlayisi.html>

Turanalp, M. F. (2019). Şarkılarla dinî ve ahlaki değer aktarımı: Barış Manço örneği. *Bilimname*, 37(1), 685-724. <https://doi.org/10.28949/bilimname.520307>

Türk Dil Kurumu. (2026). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>

Yalçın, G. (2024). *Türkçe söz varlığı öğretiminde model, yöntem ve ders tasarımları*. Asos Yayınları.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

This study examines the vocabulary elements in the songs included in the playlist titled “Atatürk’s Favorite Songs” on the TRT Dinle platform within the framework of Doğan Aksan’s lexical classification. Vocabulary is considered a fundamental component of language proficiency, directly influencing individuals’ ability to develop speaking and writing skills and to express themselves effectively. A rich vocabulary not only enhances communicative competence but also reflects the cultural, social, and intellectual heritage of a society.

Within this context, vocabulary includes lexical units, idiomatic expressions, proverbs, reduplications, formulaic expressions, and culturally embedded linguistic structures. In Turkish language teaching, strengthening students’ vocabulary is essential for developing four basic language skills. Moreover, songs are considered effective instructional tools due to their repetitive structures, memorability, and cultural transmission features. Based on these considerations, the songs attributed to Atatürk’s musical preference are regarded as valuable cultural and linguistic materials.

Previous studies in the literature predominantly focus on the works of Barış Manço and various folk songs in terms of vocabulary and values education. However, no study has specifically analyzed Atatürk’s favorite songs from a lexical perspective. This reveals a significant gap in the literature, which this study aims to address.

Method

This study adopts a qualitative research design. Document analysis was used as the data collection method, while content analysis was employed for data interpretation. Document analysis refers to the systematic examination of written, visual, and auditory materials related to a research topic. Content analysis involves organizing and interpreting data by categorizing them under specific themes and concepts.

The data set consists of 48 songs selected from the “Atatürk’s Favorite Songs” playlist on the TRT Dinle platform. Although the playlist originally includes 89 songs, 41 were excluded due to instrumental nature, repetition, or duplication of different performances. However, variant versions showing lexical differences were included in the analysis.

The song lyrics were transcribed into written form and transferred into a digital environment. The data were then coded according to Doğan Aksan’s vocabulary classification, including proper nouns, place names, object names, animal names, plant names, verbs, reduplications, idioms, proverbs, and formulaic expressions. Coding was conducted independently by two researchers, and inter-coder agreement was ensured through comparison.

Result and Discussion

The results of the study demonstrate that Atatürk’s favorite songs are not merely artistic works but also rich linguistic and cultural resources that reflect national identity and lexical diversity. The

Atatürk'ün Sevdığı Şarkıların Söz Varlığı Çerçevesinde İncelenmesi

frequent use of vocabulary elements across multiple categories indicates that these songs preserve both cultural memory and linguistic richness.

The findings are consistent with previous studies on Turkish songs and folk literature, which emphasize the effectiveness of musical texts in vocabulary teaching and cultural transmission. The dominance of culturally symbolic elements such as “bülbul” and “gül” further highlights the continuity of traditional literary motifs in musical texts.

In conclusion, these songs can be effectively used as instructional materials in Turkish language education, particularly in vocabulary teaching. However, the presence of Arabic- and Persian-origin lexical items suggests that student proficiency levels should be carefully considered during material selection.

Based on the findings, it is recommended that Atatürk's favorite songs be integrated into Turkish language teaching as instructional materials, taking into account students' language proficiency levels. Due to their repetitive structures, memorability, and cultural depth, songs can serve as effective tools for vocabulary acquisition and retention.

Additionally, incorporating songs into classroom activities may enhance student engagement, motivation, and long-term retention in language learning. Therefore, carefully selected songs appropriate to student levels are recommended for use in Turkish language education.